

پیشگفتار

بخش مهمی از تفاوت‌های موجود در نتایج طرح‌ها و گزارش‌های آماری در سطح ملی و بین‌المللی ناشی از یکسان نبودن تعاریف و مفاهیم و طبقه‌بندی‌های مورد استفاده در تولید آمار است. این موضوع موجب بروز مشکلات متعددی مانند عدم مقایسه‌پذیری و جمع‌پذیری آمارها، وقفه در سری‌های زمانی، اتلاف منابع مالی و انسانی و در نهایت کاهش اعتماد عمومی نسبت به آمار منتشره می‌شود. از این‌رو، سازمان‌های بین‌المللی برای پدیده‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، طبقه‌بندی‌های مشخصی را تهیه و استفاده از آن‌ها را به کشورهای عضو توصیه نموده‌اند. از طرفی با توجه به رشد روز افزون فناوری، تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی، طبقه‌بندی‌ها در بازه‌های زمانی مشخصی ضمن حفظ ارتباط با نسخه‌های قبلی، مورد بازنگری قرار گرفته و نسخه جدید آن‌ها ارائه می‌شود. طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی ISIC¹ یکی از این طبقه‌بندی‌های استاندارد بین‌المللی است.

در بند «و» از ماده ۳ قانون تأسیس مرکز آمار ایران، «تهیه تعاریف، تعیین مفاهیم، معیارها و طبقه‌بندی‌های آماری» به عهده این مرکز گذاشته شده و ماده ۸ همان قانون؛ وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های وابسته به دولت را ملزم به تبعیت از تعاریف، مفاهیم، روش‌ها، معیارها و طبقه‌بندی‌های مرکز آمار ایران نموده است.

با توجه به ارائه نسخه جدید طبقه‌بندی توسط سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۲ تحت عنوان ISIC, Rev. ۳, ۱ و همچنین اجرای سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران ضرورت یافت. مرکز آمار ایران بر اساس وظیفه خود، بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران را بر اساس ISIC, Rev. ۳, ۱ در دستور کار خود قرار داد که نتیجه آن در این نشریه آمده است.

امید است استفاده‌کنندگان از این نشریه، به‌منظور بهبود بخشیدن به محتوای طبقه‌بندی، با ارائه نظرها و پیشنهادهای خود، مرکز آمار ایران را یاری فرمایند.

مرکز آمار ایران

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۷	فصل اول- اصول کلی طبقه‌بندی
۸	۱-۱- کلیات طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی. ISIC, Rev. ۳, ۱
۸	۱-۱-۱- سابقه تاریخی و تجدیدنظر
۹	۱-۱-۲- اصول بنیادی طبقه‌بندی
۹	۱-۱-۲-۱- هدف و ماهیت طبقه‌بندی
۱۰	۱-۱-۲-۲- فعالیت‌های اصلی، ثانویه و کمکی
۱۲	۱-۱-۲-۳- اصول مورد استفاده در تشکیل طبقه‌بندی
۱۳	۱-۱-۲-۴- ساختار و سیستم کدگذاری طبقه‌بندی
۱۴	۱-۱-۳- کاربرد طبقه‌بندی
۱۴	۱-۱-۳-۱- ملاحظات کلی
۱۵	۱-۱-۳-۲- فشرده کردن یا بسط دادن ISIC
۱۶	۱-۱-۳-۳- اخذ اطلاعات در مورد فعالیت واحدها و کدگذاری آن بر اساس ISIC
۱۷	۱-۱-۳-۴- استفاده از سطوح مختلف طبقه‌بندی برای ارائه آمار
۱۷	۱-۱-۳-۵- تدوین نسبت‌های همگنی
۱۷	۱-۱-۴- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌ها
۱۷	۱-۱-۴-۱- ملاحظات کلی
۱۷	۱-۱-۴-۲- ارتباط با طبقه‌بندی‌های محصول: HS, CPC و ویرایش سوم SITC
۱۸	۱-۱-۴-۳- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌های کالاها و خدمات EBOPS و BEC
۱۸	۱-۱-۴-۴- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌های اشتقاقی و وابسته فعالیت (NACE, ANZSIC, NAEMA, NAICS, ICFA)
۲۰	۱-۱-۴-۵- ارتباط سایر طبقه‌بندی‌های بین‌المللی با ISIC
۲۱	۱-۱-۵- تغییرات نسخه ۳, ۱ ISIC, Rev. در مقایسه با نسخه ۳, ۱ ISIC, Rev.
۲۲	۱-۲- کلیات طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران- سال ۱۳۸۵
۲۲	۱-۲-۱- سابقه تاریخی
۲۳	۱-۲-۲- اصول کلی طبقه‌بندی
۲۵	فصل دوم- مشروح طبقه‌بندی
۲۶	۲-۱- ساختار تفصیلی طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران
۴۵	۲-۲- فهرست موضوعی طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران

۳۵۵	فهرست الفبایی طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران
۶۴۳	فصل سوم- جدول‌های مقایسه‌ای
۶۴۴	۳-۱- جدول مقایسه‌ای طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی ISIC,۳,۱ با ویرایش ۳ آن
۶۴۸	۳-۲- جدول مقایسه‌ای طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی ISIC,۳ با ویرایش ۳/۱ آن
۶۵۲	۳-۳- جدول مقایسه‌ای طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ISIC,۳,۱) با طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران سال ۱۳۸۵
۶۵۶	۳-۴- جدول مقایسه‌ای طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران سال ۱۳۸۵ با طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی ISIC,۳,۱ و طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران سال ۱۳۸۱
۶۶۲	۳-۵- جدول مقایسه‌ای طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران سال ۱۳۸۱ با طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی ISIC,۳ و طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران سال ۱۳۸۵

مقدمه

شورای اجتماعی-اقتصادی سازمان ملل متحد به توصیه کمیسیون آمار و با توجه به ضرورت مقایسه بین‌المللی آمارهای اقتصادی، متن اولیه طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی (ISIC) را در سال ۱۹۴۸ پذیرفت و به کشورهای عضو توصیه کرد با پذیرفتن این نظام به‌عنوان یک استاندارد ملی و یا با تنظیم مجدد اطلاعات آماری خود مطابق با این سیستم به‌منظور مقایسه بین‌المللی، از طبقه‌بندی ISIC استفاده کنند.

اولین ویرایش ISIC در سال ۱۹۵۸ و پس از تصویب آن در دهمین اجلاس کمیسیون آمار، چاپ و منتشر شد. ویرایش دوم در سال ۱۹۶۸ در پانزدهمین اجلاس کمیسیون آمار تصویب شد، ویرایش سوم توسط کمیسیون آمار در بیست و پنجمین اجلاس آن در سال ۱۹۸۹ تصویب شد و در نهایت نسخه ۳/۱ نیز در سال ۲۰۰۲ مورد بازنگری قرار گرفت که در سال ۲۰۰۳ منتشر گردید.

در این نشریه نیز فعالیت‌های اقتصادی ایران با مبنای ISIC, Rev. ۳, ۱ و انجام تغییراتی مطابق با شرایط اقتصادی کشور در ۳ فصل به شرح زیر تدوین شده است:

- فصل اول تحت عنوان «اصول کلی طبقه‌بندی» در دو بخش تنظیم شده است که در بخش اول ترجمه بخش‌هایی از کلیات طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی (ISIC, Rev. ۳, ۱) آمده است و در بخش دوم به کلیات طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران (بازنگری سال ۱۳۸۵) پرداخته شده است.

- فصل دوم تحت عنوان «مشروح طبقه‌بندی» در سه بخش به ساختار تفصیلی طبقه‌بندی، فهرست موضوعی و فهرست الفبایی اختصاص دارد.

- فصل سوم تحت عنوان «جدول‌های مقایسه‌ای» در پنج بخش به شرح زیر تنظیم شده است:

بخش اول و دوم به جدول‌های مقایسه‌ای نسخه‌های ۳ و ۳/۱ طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی اختصاص دارد، در بخش سوم جدول مقایسه‌ای ISIC, Rev. ۳, ۱ با طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران، بازنگری سال ۸۵ آمده است و در بخش چهارم و پنجم جدول‌های مقایسه‌ای طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران، بازنگری شده در سال‌های ۸۱ و ۸۵ قرار گرفته است.

فصل اول

اصول کلی طبقه‌بندی

۱-۱- کلیات طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی (ISIC, Rev. ۳, ۱)

۱-۱-۱- سابقه تاریخی و تجدید نظر

• نسخه اصلی طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت اقتصادی (ISIC) در سال ۱۹۴۸ پذیرفته شد. شورای اجتماعی اقتصادی سازمان ملل با در نظر گرفتن توصیه کمیسیون آمار، با توجه به ضرورت مقایسه بین‌المللی آمارهای اقتصادی و با در نظر گرفتن طبقه‌بندی استاندارد تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی که کمیسیون آمار با همکاری کشورهای عضو، گسترش داده است، توصیه می‌کند که کشورهای عضو از طریق:

الف) پذیرفتن این سیستم طبقه‌بندی، به‌عنوان یک استاندارد ملی و یا

ب) با تنظیم مجدد اطلاعات آماری خود مطابق با این سیستم به‌منظور مقایسه بین‌المللی، از طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی استفاده کنند.

• ISIC چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، در طبقه‌بندی اطلاعات بر حسب نوع فعالیت اقتصادی، در زمینه‌های جمعیت، تولید، اشتغال، درآمد و سایر آمارهای اقتصادی مورد استفاده وسیع قرار گرفته است. تعدادی از کشورها از ISIC به‌عنوان پایه‌ای برای تنظیم طرح طبقه‌بندی رشته فعالیت‌های خود استفاده کرده‌اند. قابلیت مقایسه طبقه‌بندی‌های رشته فعالیت‌های بسیاری از کشورها و ISIC حفظ شده و تا آن‌جا که قابل اجرا بوده است تناسب بین رده‌ها در سطوح تفصیلی طبقه‌بندی در طرح‌های ملی کشورها تنها با یک رده ISIC تضمین شده است. تعداد روز افزونی از کشورها، برخی از سری‌های زمانی خود را بر اساس ISIC تنظیم کرده‌اند یا می‌توانند سری‌های زمانی را با استفاده از این طبقه‌بندی ارائه نمایند. سازمان ملل متحد (UN)، سازمان بین‌المللی کار (ILO)، سازمان خواربار و کشاورزی (FAO)، سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی، سازمان ملل متحد (UNESCO)، سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO) و سایر سازمان‌های بین‌المللی، از ISIC در انتشار و تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری استفاده کرده‌اند.

• تجربه در مورد استفاده از ISIC، ضرورت بررسی دوره‌ای ساختار و تعاریف رده‌ها و اصول اساسی آن را آشکار کرده است. با تغییراتی که در سازمان فعالیت‌های اقتصادی روی می‌دهد، انواع جدید فعالیت‌های اقتصادی، اهمیت پیدا می‌کنند. با تجربه مستمر در استفاده از ISIC جنبه‌هایی که باید از طرق دیگر تقویت یا روشن شوند و یا بهبود یابند، آشکار می‌شود. بدین سبب، کمیسیون آمار، بررسی و تجدید نظر ISIC را در سال‌های ۱۹۵۶، ۱۹۶۵ و ۱۹۷۹ عهده‌دار شد. در هر مورد، این کمیسیون، ضرورت حفظ مقایسه‌پذیری هر چه بیش‌تر بین نسخه‌های اصلاح شده و نسخه‌های قبلی ISIC را تا آن‌جا که امکان داشت مورد تأکید قرار داد و ضمن آن، تغییرات، تعدیلات و سایر اصلاحات را نیز اعمال کرد.

• اولین ویرایش ISIC در سال ۱۹۵۸ پس از این‌که در دهمین اجلاس کمیسیون آمار مورد ملاحظه قرار گرفت، چاپ و منتشر شد. ویرایش دوم در سال ۱۹۶۸ پس از تصویب در پانزدهمین اجلاس کمیسیون آمار، انتشار یافت و سومین ویرایش آن در سال ۱۹۸۹ توسط کمیسیون آمار در بیست و پنجمین اجلاس خود تصویب شده و در سال ۱۹۹۰ منتشر شد.

• سومین ویرایش ISIC بر خلاف ویرایش گذشته، نیازمند هماهنگی با دیگر طبقه‌بندی‌های فعالیت و طبقه‌بندی‌های کالا و خدمات بود. تلاش‌های بسیاری صورت گرفت تا این طبقه‌بندی بتواند با ساختارهای اقتصادی و نیازهای آماری کشورهای مختلف جهان سازگار باشد. با وجود این‌که ساختار عمومی ISIC تغییر قابل ملاحظه‌ای نداشته است، سطوح تفصیلی بیش‌تری، به‌ویژه در بخش خدمات به طبقه‌بندی مذکور اضافه شده است که نشانگر رشد این بخش از اقتصاد در اکثر کشورها می‌باشد. هماهنگی با سایر طبقه‌بندی‌ها، سودمندی ISIC را برای بسیاری از اهداف تحلیلی و توصیفی مثلاً در حیطه شرح گسترده خدمات در طبقه‌بندی محوری محصولات (CPC)^۱ بهبود بخشیده است.

• طی دهه‌هایی که از انتشار ویرایش سوم ISIC گذشته است، ساختار اقتصادی بسیاری از کشورهای جهان به نحو بی‌سابقه‌ای دستخوش تغییر شده است. پیدایش فناوری‌های جدید و تقسیمات جدید کار در سازمان‌ها، انواع جدیدی از فعالیت‌ها و شکل‌های تازه‌ای از فعالیت‌های

اقتصادی را به وجود آورده است. برای پاسخگویی به نیازهای رو به افزایش تهیه‌کنندگان و کاربران داده‌ها، گروه کارشناسی طبقه‌بندی‌های بین‌المللی اجتماعی و اقتصادی در چهارمین نشست خود در سال ۱۹۹۹ توصیه نمود به منظور انعکاس بهتر تغییرات ساختاری و نیازهای تحلیلی، ویرایش سوم ISIC به‌نگام شود.

• در نسخه به‌نگام‌شده ویرایش سوم ISIC، ساختار و محدوده قالب‌های سازنده طبقه‌بندی تا حد زیادی دست نخورده باقی‌مانده است. به‌منظور فراهم آوردن امکان تفسیرهای دقیق‌تر از محتوا و محدوده‌های هر طبقه، توجه خاصی به ارائه توضیحات و جزئیات تفصیلی مبذول شده است. فعالیت‌های جدیدی که طی ۱۰ سال گذشته ایجاد شده‌اند در توضیحات ارائه شده جدید منظور و موجب کاربرد آسان‌تر، یکپارچه‌تر و در نتیجه قابل درک‌تر ISIC شده‌اند.

• تعریف مجموعه‌های جایگزین برای استفاده در تحلیل‌ها مورد بررسی قرار گرفته و به‌نگام شده است. با وجود این که مجموعه‌هایی که قبلاً در راهنمای ISIC منتشر شده بودند، اکنون جای خود را به مجموعه‌های تعریف‌شده در چارچوب‌های تخصصی دیگر داده‌اند، اما نیاز به مجموعه‌های جدید احساس می‌شود. بسیاری از کشورها خواستار ایجاد یک بخش اطلاعات بودند تا اهمیت این بخش را در فعالیت‌های اقتصادی ملی وابسته به تولید و انتشار اطلاعات منعکس سازد و علاقه تحلیل‌گران را به این حوزه در حال تکامل نشان دهد. به‌منظور به حداقل رساندن تأثیر ایجاد این رده جدید و در پی درخواست بیشتر کشورهای برای حفظ ساختار ISIC در عین انعکاس تغییرات واقعیت‌های اقتصادی، تصمیم بر این شد که بخش اطلاعات در یک ساختار جایگزین شود. تعریف یک مجموعه جایگزین برای بخش غیر رسمی در پاسخ به نیاز بسیاری از کشورها به داشتن یک تعریف بین‌المللی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها در این زمینه، صورت گرفته است.

۲-۱-۱- اصول بنیادی طبقه‌بندی

۱-۲-۱- هدف و ماهیت طبقه‌بندی

الف) ملاحظات کلی

• در مطالعه پدیده‌های اقتصادی، لحاظ کردن همزمان همه عناصر چندان امکان‌پذیر یا مطلوب نیست. اطلاعات مربوط به این پدیده‌ها مورد استفاده چندان نخواهد داشت مگر این که تمایز و وابستگی میان این عناصر، با یک نظم منطقی شکل داده شود. به این ترتیب، تمام فرایندهای اقتصادی که قرار است به‌صورت آمار توصیف شود نیاز به طبقه‌بندی نظام‌مند دارد. این طبقه‌بندی‌ها، جامعه داده‌های آماری را با توجه به ویژگی‌هایی که هدف آمارهای مورد نظر است، به رده‌هایی تقسیم می‌کند که تا حد امکان همگن باشد.

• ISIC به‌عنوان طبقه‌بندی استاندارد فعالیت‌های اقتصادی مولد در نظر گرفته شده است. هدف عمده این طبقه‌بندی، ارائه مجموعه‌ای از رده‌های فعالیتی است که هنگام تفکیک آمارها بر حسب این قبیل فعالیت‌ها مورد استفاده واقع شود. بنا بر این، هدف طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌ها این است که این مجموعه از رده‌های فعالیت را به‌گونه‌ای ارائه کند که بتوان واحدهای مستقل را بر طبق نوع فعالیت اقتصادی که انجام می‌دهند طبقه‌بندی کرد. تعریف رده‌های ISIC تا حد امکان با طرز سازماندهی فرایند اقتصادی در واحدها و نحوه توصیف این فرایند در آمارهای اقتصادی مرتبط شده است.

• با توجه به موارد ذکر شده، بهتر این بود که در ISIC به همان تعداد فعالیت‌های ممکن در جهان، رده وجود می‌داشت یا هر واحد مستقل تولیدی فقط یک فعالیت انجام می‌داد. فقط در آن صورت بود که یک واحد می‌توانست به وضوح تمام در یک رده مشخص طبقه‌بندی شود. ولی به‌دلایل کاربردی، طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌ها فقط تعداد محدودی رده را در بر می‌گیرد و انجام فقط یک فعالیت ممکن است با سازماندهی فعالیت‌ها در واحدها و در نتیجه در روش‌های حسابداری مغایرت داشته باشد. به‌علاوه، بعضی از انواع داده‌ها، از قبیل داده‌های مالی، اغلب فقط برای واحدهای مستقل موجود است که چندین فعالیت انجام می‌دهند و در نتیجه از لحاظ فعالیت اقتصادی همگن نیستند. جنبه دیگر همگنی که به‌خصوص برای آمارهای منطقه‌ای حائز اهمیت است، توزیع جغرافیایی آن‌هاست. با این که جنبه جغرافیایی اصولاً چندان ربطی به طبقه‌بندی فعالیت‌ها ندارد، ولی بر تشکیل واحدهای آماری تأثیر قطعی دارد. بنا بر این، همگنی واحدها هم به فعالیت و هم به محل استقرار، مربوط می‌شود.

• گاهی اوقات شرایط لازم برای همگنی و موجود بودن اطلاعات، با یکدیگر تضاد پیدا می‌کنند، زیرا هر چه واحد کوچک‌تر (یا همگن‌تر) باشد داده‌های آماری کمتر برای آن وجود دارد. پیشنهاد می‌شود این مسئله با استفاده از واحدهای مختلف برای آمارهای متفاوت حل شود ولی در عین حال، واحدها به‌صورتی تعریف شوند که هر واحد بزرگ‌تر، متشکل از تعدادی واحدهای کامل کوچک‌تر باشد. در نتیجه، حتی در صورت استفاده از واحدهای مختلف می‌توان بین آمارهای گوناگون ارتباط برقرار ساخت.

• جزئیات مورد نیاز در طبقه‌بندی داده‌های آماری بر حسب نوع فعالیت اقتصادی از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. تفاوت اوضاع و شرایط جغرافیایی و تاریخی و میزان (درجه) توسعه صنعتی و سازماندهی فعالیت‌های اقتصادی به تفاوت‌هایی در میزان (درجه) توسعه‌ای که کشورهای گوناگون برای طبقه‌بندی داده‌های آماری خود بر طبق نوع فعالیت اقتصادی ضروری یا امکان‌پذیر تشخیص می‌دهند منجر می‌شود. سطح تفصیلی مورد نیاز برای مقایسه بین‌المللی عموماً پایین‌تر از سطح مورد نیاز برای تحلیل‌های ملی است.

ب) تفاوت ISIC با سایر طبقه‌بندی‌ها

- «طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته‌فعالیت‌های اقتصادی» طبقه‌بندی بر اساس نوع فعالیت اقتصادی است، نه طبقه‌بندی رشته فعالیت‌ها یا کالاها و خدمات. فعالیت یک واحد آماری، نوع تولیدی است که به آن اشتغال دارد. فعالیت یاد شده صفت مشخصه‌ای است که واحد بر طبق آن همراه با سایر واحدها برای تشکیل یک رشته فعالیت، گروه‌بندی می‌شود.
- چون انطباق یک به یک بین محصولات و فعالیت‌ها امکان‌پذیر نیست، ISIC را نباید برای اندازه‌گیری آمار محصول در هیچ سطح تفصیلی به کار برد. بدین منظور یک طبقه‌بندی جداگانه یعنی طبقه‌بندی محوری محصولات (CPC) ایجاد شد. گرچه هر رده CPC با ارجاع به طبقه‌ای از ISIC که کالاها و خدمات به‌طور عمده در آن طبقه تولید می‌شوند (معیار منشأ فعالیت) همراه است، طبقه‌بندی محصولات، بر اساس خصوصیات فیزیکی کالاها یا ماهیت خدمات ارائه‌شده استوار است.
- ISIC، از نظر نوع مالکیت، نوع سازمان حقوقی یا نحوه عملیات، هیچ‌گونه تمایزی قائل نمی‌شود، زیرا این قبیل معیارها به خصوصیات خود فعالیت ارتباطی ندارد. واحدهایی که به یک نوع فعالیت اقتصادی اشتغال دارند، صرف نظر از این‌که واحدهای مزبور بنگاه‌های اقتصادی به ثبت رسیده در مالکیت خصوصی یا دولتی (یا جزئی از آن‌ها) باشند، اعم از این‌که بنگاه‌های اقتصادی مادر دارای یک کارگاه یا بیش‌تر باشد، در یک رده ISIC طبقه‌بندی می‌شوند. طبقه‌بندی بر حسب نوع مالکیت حقوقی، نوع سازمان یا نحوه عملیات می‌تواند مستقل از طبقه‌بندی بر اساس نوع فعالیت اقتصادی ایجاد شود. طبقه‌بندی متقاطع با ISIC اطلاعات اضافی مفیدی را فراهم می‌سازد. به همین ترتیب واحدهای تولیدی صنعتی نیز صرف نظر از این‌که کارشان با نیروی ماشین‌آلات یا به‌صورت دستی انجام می‌پذیرد طبقه‌بندی می‌شوند. سیستم مدرن تولید در مقابل سیستم سنتی، معیاری برای ISIC نیست، هر چند که این تمایز ممکن است برای بعضی از آمارها مفید واقع شود. همچنین ISIC تمایزی بین تولید رسمی و غیر رسمی (یا غیر قانونی) قائل نمی‌شود.
- گرچه ISIC تفاوتی بین فعالیت‌های بازار و غیر بازار قائل نمی‌شود ولی لازم است تأکید شود که این تمایز همچنان یکی از ویژگی‌های حائز اهمیت در سیستم حساب‌های ملی (SNA-۱۹۹۳)^۱ است. تفکیک فعالیت‌های اقتصادی مطابق این اصل، یعنی جمع‌آوری اطلاعات ارزش افزوده فعالیت‌ها در هر دو حالت بر مبنای بازار و غیر بازار، مفید است. پس این معیار باید با رده‌های ISIC به‌صورت متقاطع طبقه‌بندی شود.
- ویرایش حاضر ISIC، رده‌هایی را برای تولید نامشخص کالاها و خدمات توسط خانوارها برای مصرف خانوار در بر می‌گیرد. از آنجایی که خانوارهایی که فعالیت کاملاً مشخص (بازار یا غیر بازار) دارند در بخش‌های دیگر ISIC طبقه‌بندی می‌شوند، رده‌های فوق تنها بخشی از خانوارها را پوشش می‌دهند. این رده‌ها برای اهداف ویژه مثل آمارگیری‌های نیروی کار ایجاد شده‌اند تا خانوارهایی را که دسته‌بندی آن‌ها در رده‌های دیگر ISIC مشکل یا غیر ممکن است در بر گیرند.

۲-۱-۱- فعالیت‌های اصلی، ثانویه و کمکی

- اصطلاح فعالیت را هنگام بحث در مورد فعالیت‌های تولیدی اقتصادی، باید به‌عنوان یک فرایند، یعنی ترکیب اعمالی که منجر به یک سری محصولات می‌شوند، تلقی کرد. به عبارت دیگر، هنگامی می‌توان گفت که فعالیتی صورت گرفته است که منابعی مانند تجهیزات، نیروی کار، محصولات یا فنون تولید یا ساخت با هم ترکیب شده و منجر به خدمات یا کالاهای خاصی بشوند. بنا بر این، فعالیت را می‌توان با نهاده‌ای از منابع، فرایند تولید و بازدهی از محصولات توصیف کرد. به‌طور مرسوم هر فعالیت به تنهایی به‌عنوان فرایندی توصیف می‌شود که منجر به یک سری محصولات همگن می‌شود. در این زمینه، سری همگن محصولات بدان معنی است که محصولات فوق در رده‌ای قرار می‌گیرند که

تولیدات آن رده مشخصه یک طبقه (تفصیلی‌ترین رده) از طبقه‌بندی فعالیت‌هاست.

- فعالیت به‌صورتی که در این‌جا تعریف می‌شود ممکن است از یک فرایند ساده تشکیل شده باشد مانند بافندگی. ولی ممکن است دامنه کلی فرایندهای فرعی را نیز در برگیرد، که هر یک از آن‌ها در رده‌های مختلف طبقه‌بندی ذکر می‌شوند. ساخت اتومبیل برای مثال یک فعالیت به حساب می‌آید، اگر چه فرایند پیوسته تولید آن، فعالیت‌های فرعی دیگری را نیز در بر می‌گیرد، مانند قالب‌گیری، آهنگری، جوشکاری، مونتاژ، نقاشی و... علاوه بر این، اگر ساخت قسمت‌های مخصوص مانند: موتور، جعبه‌دنده، صندلی و لوازم، به‌صورت بخش تفکیک‌ناپذیر همان فرایند ساخت سازمان‌دهی شده باشد، کل مجموعه فرایندها یک فعالیت به حساب می‌آید.
- به‌علاوه هر گاه یکی از بنگاه‌های اقتصادی محصولات نهایی را تولید کند که فرایندهای تولید آن در رده‌های مختلف طبقه‌بندی فعالیت قرار گیرند، در صورتی که این فرایندهای تولید کاملاً به هم وابسته یا منسجم باشند، فرض بر این است که بنگاه اقتصادی فقط یک فعالیت اصلی را انجام می‌دهد. مثلاً اگر تولید پمپ و جعبه‌دنده و قالب‌گیری برای هر دو محصول توسط همان کارکنان و با همان ماشین‌آلات انجام گیرد، یکی از این دو فرایند باید فعالیت ثانویه به حساب آید، که این امر بر مبنای ارزش افزوده صورت می‌پذیرد.
- از طرف دیگر، وقتی دو یا چند محصول از نوع همگن در کنار هم تولید شوند، ولی فرایندهای تولیدی آن‌ها به هم مربوط نباشد، یعنی از نظر سازمان تولید کاملاً مستقل باشند، این فرایندها فعالیت‌های مختلفی به حساب می‌آیند که در هر حال از نظر طبقه‌بندی فعالیت‌ها، مشابه می‌باشند. مثلاً اگر قلم و مداد در یک بنگاه اقتصادی تولید شوند، ولی از نهاده‌ها و تکنیک‌های تولیدی متفاوتی استفاده کنند، اگر چه هر دو فعالیت در یک رده از طبقه‌بندی واقع شوند، می‌توان بنگاه اقتصادی را انجام‌دهنده دو فعالیت به حساب آورد. البته این بدان معنی نیست که واحدهای تولیدی متفاوت باید خود به خود از یکدیگر متمایز شوند.
- فعالیت‌های اصلی را باید از یک سو از فعالیت‌های ثانوی و از سوی دیگر از فعالیت‌های کمکی متمایز ساخت. بازده فعالیت‌های اصلی و ثانوی که در نهایت محصولات اصلی و فرعی می‌باشند، به‌منظور فروش در بازار، برای عرضه رایگان یا برای موارد استفاده دیگری که از پیش مشخص نشده است تولید می‌شوند، مثلاً به‌منظور ذخیره‌سازی برای فروش در آینده یا برای مراحل بعدی تولید، فعالیت‌های کمکی به‌منظور سهولت بخشیدن به فعالیت اصلی یا فرعی واحد مستقل انجام می‌شوند.
- فعالیت اصلی یک واحد مستقل اقتصادی فعالیتی است که بیش‌ترین سهم را در ارزش افزوده آن واحد مستقل به خود اختصاص داده یا فعالیتی است که ارزش افزوده آن از هر فعالیت دیگری در آن واحد مستقل بیش‌تر است. لزومی ندارد که فعالیت اصلی، ۵۰ درصد یا بیش‌تر از کل ارزش افزوده واحد مستقل را به خود اختصاص داده باشد. محصولات به دست آمده از فعالیت اصلی، یا محصولات اصلی هستند یا محصولات فرعی. محصولات فرعی محصولاتی هستند که الزاماً همراه با محصولات اصلی تولید می‌شوند، مثل چرم و پوست که به هنگام تولید گوشت از طریق ذبح حیوانات تولید می‌شوند.
- فعالیت ثانوی عبارت است از هر یک از فعالیت‌های جداگانه‌ای که محصولاتی در نهایت برای اشخاص ثالث تولید می‌کند و فعالیت اصلی واحد مستقل مورد بحث نیز محسوب نمی‌شود. حاصل فعالیت‌های ثانوی الزاماً محصولات ثانوی هستند. بیش‌تر واحدهای مستقل اقتصادی حداقل چند محصول ثانوی تولید می‌کنند.
- فعالیت‌های اصلی و ثانوی را بدون پشتیبانی تعدادی از فعالیت‌های کمکی از قبیل حسابداری، حمل و نقل، انبارداری، خرید، بالا بردن فروش، نظافت، تعمیر و نگهداری، امنیت و... نمی‌توان به انجام رساند. در هر واحد مستقل اقتصادی حداقل تعدادی از این فعالیت‌ها وجود دارد. به این ترتیب، فعالیت‌های کمکی آن‌هایی هستند که به‌منظور پشتیبانی از فعالیت‌های تولیدی عمده یک واحد مستقل از طریق تأمین کالاهای بی‌دوام یا خدمات، کلاً یا منحصراً برای استفاده همان واحد مستقل به‌وجود آمده است.
- فعالیت‌های کمکی دارای چند صفت خاص هستند که در حین عمل خود را نشان می‌دهند و شناسایی خود را به‌عنوان فعالیت کمکی میسر می‌سازند. حاصل این‌گونه فعالیت‌ها همیشه در داخل همان واحد مستقل به‌منظور مصرف واسطه‌ای به کار می‌رود و به همین دلیل معمولاً جداگانه ثبت نمی‌شوند. با این‌که بیش‌تر فعالیت‌های کمکی به تولید خدمات می‌پردازند، استثنائاً برخی فعالیت‌های تولید کالا را نیز می‌توان کمکی به‌شمار آورد. ولی در هر حال کالاهایی که به این صورت تولید می‌شود ممکن است به‌صورت یک قسمت فیزیکی از محصول فعالیت اصلی در نیاید (مانند ابزار کار، داربست و...). فعالیت‌های کمکی در مقایسه با فعالیت اصلی که مورد پشتیبانی قرار می‌گیرد معمولاً در مقیاس کوچکی انجام می‌شوند.
- چون فرایندها عموماً بدون پشتیبانی تعداد معینی از فعالیت‌های کمکی نمی‌توانند به فعالیت ادامه دهند، فعالیت‌های کمکی را نباید به‌طور مجزا در نظر گرفت و واحد مستقل جداگانه‌ای تشکیل داد، حتی اگر این فعالیت‌های کمکی در واحد مستقل حقوقی دیگر یا در محلی جدا

اجرا شود یا حتی اگر سوابق مستقلی از آن موجود باشد. همچنین در تعیین کد فعالیت واحد مستقل که فعالیت‌های کمکی به آن تعلق دارد نباید این‌گونه فعالیت‌های کمکی به حساب آید. ارزش فعالیت‌های کمکی باید به فعالیت‌های اصلی و فرعی واحد مادر تخصیص یابد. در صورتی که اطلاع دقیقی از توزیع ارزش این فعالیت‌ها در دسترس نباشد، باید آن را بر اساس ارزش افزوده فعالیت‌های اصلی و فرعی تقسیم کرد. روشن‌ترین مثال واحدهای مستقل که فعالیت کمکی انجام می‌دهند، دفاتر اداری مرکزی یا ادارات مرکزی است. مثال‌های دیگر عبارتند از قسمت‌های فروش، انبارها، گاراژها، تعمیرگاه‌ها، کارخانه‌های تولید برق، و قسمت‌های حسابداری یا کامپیوتر که اصولاً در خدمات واحدهای مادر فعالیت می‌کنند.

- با تعریفی که در بندهای قبل در مورد فعالیت‌های کمکی داده شد، فعالیت‌های زیر نباید فعالیت کمکی به حساب آید. بنا بر این در تمام موارد زیر، اگر در مورد فعالیت‌ها داده‌های جداگانه‌ای موجود باشد، واحدهای جداگانه‌ای نیز باید مشخص و بر حسب فعالیت طبقه‌بندی شوند:

الف) تولید کالاها یا انجام کارهایی که قسمتی از تشکیل سرمایه ثابت است. نوع واحدهایی که بیش از سایرین مشمول این امر قرار می‌گیرند آن‌هایی هستند که به حساب واحد مادر به کارهای ساختمانی می‌پردازند. این روش در مورد رشته فعالیت ساختمانی با طبقه‌بندی ISIC برای واحدهای ساختمانی به حساب خود که اطلاعات برای آن‌ها موجود است، انطباق دارد؛

ب) فعالیت‌هایی که محصول آن‌ها به صورت واسطه‌ای در فعالیت اصلی یا ثانوی مصرف می‌شود و قسمت بیش‌تر آن در بازار به فروش می‌رسد؛

پ) تولید کالاهایی که قسمتی از محصول فعالیت اصلی یا ثانوی است مثلاً تولید جعبه، قوطی حلبی و... که برای بسته‌بندی محصولات خود بنگاه اقتصادی توسط یکی از قسمت‌های آن تولید می‌شود؛

ت) تحقیق و توسعه، این فعالیت‌ها فراگیر نیستند و خدماتی ارائه نمی‌کنند که در جریان تولید به مصرف برسند.

- هرگاه فعالیت‌های کمکی به پشتیبانی از دو یا چند واحد از یک بنگاه چند واحدی، سازمان‌یافته باشند ممکن است یک واحد کمکی مرکزی را تشکیل دهند. در این قبیل موارد و نیز در مواقعی که ضرورت دارد برخی فعالیت‌ها به‌طور کامل پوشش داده شوند بدون توجه به این‌که مستقل اجرا می‌شوند یا به‌وسیله واحدهای کمکی (مانند فعالیت‌های کامپیوتری)، تهیه جدول‌های تکمیلی می‌تواند مناسب باشد. برای این منظور می‌توان واحدهای کمکی را علاوه بر طبقه‌بندی کردن آن‌ها همراه با فعالیت واحد مادر، بر طبق فعالیت خود آن‌ها نیز طبقه‌بندی کرد.

۳-۱-۱- اصول مورد استفاده در تشکیل طبقه‌بندی

الف) معیارهای مربوط به بخش‌ها و گروه‌ها

- معیار عمده به کار رفته در تعیین حدود بخش‌ها و گروه‌های (به ترتیب رده‌های دو و سه رقمی) طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌ها (ISIC)، مربوط می‌شود به خصوصیات فعالیت‌های واحدهای تولیدکننده‌ای که در تعیین درجه تشابه در ساختار واحدها و برخی روابط معین در اقتصاد از اهمیت استراتژیک برخوردارند. جنبه‌های اصلی فعالیت‌های مورد نظر عبارتند از:

الف) ویژگی کالاها و خدمات تولید شده؛

ب) موارد استفاده‌ای که کالاها و خدمات برای آن به کار می‌روند؛

پ) نهاده‌ها، فرایند و فناوری تولید. در تعیین حدود بخش‌های طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌ها، به دامنه انواع فعالیت که اغلب تحت همان مالکیت یا نظارت اجرا می‌شود و به تفاوت‌های بالقوه در مقیاس و سازمان فعالیت‌ها و نیز به نیازهای سرمایه‌ای و امور مالی که میان بنگاه‌های اقتصادی وجود دارد توجه شده است. معیارهای دیگری که در ایجاد بخش‌ها و گروه‌ها به کار رفته است، الگوی رده‌ها در سطوح گوناگون طبقه‌بندی در طبقه‌بندی‌های ملی بوده است.

- در مورد ماهیت کالاها و خدمات تولید شده، به ترکیب فیزیکی و مرحله ساخت اقلام و نیازهایی که تأمین می‌کنند توجه شده است. متمایز ساختن ISIC بر حسب ماهیت کالاها و خدمات تولید شده، اساس گروه‌بندی واحدهای تولیدکننده را طبق شباهت‌ها و پیوندهای بین مواد خام مصرف‌شده و منابع تقاضا و بازارهای اقلام کالا فراهم می‌سازد.

- معیارهای مربوط به معامله‌گران اقتصادی (مانند بنگاه‌های اقتصادی غیر مالی، مؤسسات مالی، دولت، خانوارها و...) و معیارهای مربوط به

انواع معاملات (مانند مصرف واسطه و نهایی، تشکیل سرمایه و...)، ملاحظات مربوط به مرحله ساخت و نیازهای تأمین‌شده توسط این اقسام را تقویت می‌کند. به‌کارگیری این معیارها در ایجاد بخش‌ها و گروه‌ها، ارزش ISIC را در متمایز ساختن واحدهای تولیدکننده بر حسب منابع تقاضا و بازارهای محصول، و نیز در ردیابی پیوندهای میان واحدهای تولیدکننده و ارتباط میان این واحدها با بقیه اقتصاد، به‌طور اساسی افزایش می‌دهد. این معیارها در رده‌بندی طبقات در داخل گروه‌ها و گروه‌ها در داخل بخش‌ها نیز به کار گرفته شده است. این عمل، ساختار سلسله مراتبی داده‌ها را که بر طبق ISIC تنظیم می‌شود بهبود بخشیده است.

• ضریب اطمینان تخصیص داده شده به انواع معیارهایی که در بالا شرح داده شد، از یک رده به رده دیگر تفاوت داشته است. در برخی از موارد مانند تولید مواد غذایی، صنایع تولید منسوجات، پوشاک و چرم، تولید ماشین‌آلات و تجهیزات و رشته فعالیت خدمات، جنبه‌های گوناگون فعالیت چنان با یکدیگر همبستگی دارند که مسئله تعیین ضریب اهمیت در مورد آن‌ها مطرح نیست. در مورد محصولات واسطه، ترکیب فیزیکی و مرحله ساخت اقسام معمولاً بیش‌ترین ضریب را می‌گرفت. در مورد کالاهای دارای فرایند پیچیده تولید، استفاده نهایی، فناوری و سازمان تولید اقسام اغلب نسبت به ترکیب فیزیکی کالا از اولویت برخوردار می‌شد.

ب) معیارهای مربوط به طبقات

• در تعریف طبقه‌بندی (رده‌های چهار رقمی) ISIC، معیارهای مربوط به روشی که طی آن فعالیت‌ها در کارگاه‌ها ادغام شده و به آن‌ها تخصیص می‌یابند، مرکز توجه بوده است. این معیارها برای این منظور بوده است تا اطمینان حاصل شود که استفاده از طبقات ISIC برای طبقه‌بندی فعالیتی واحدها یا کارگاه‌ها بر حسب نوع فعالیت، کاری عملی است و واحدهایی که در هر یک از طبقات قرار می‌گیرند تا جایی که ممکن بوده است از نظر نوع فعالیتی که به آن اشتغال دارند به هم شبیه‌اند. طبقات ISIC به شکلی تعریف شده‌اند که، تا حد امکان دو شرط زیر تأمین شده باشد:

الف) تولید رده کالاها و خدماتی که صفت مشخصه یک طبقه معین است، قسمت عمده محصول واحدهای طبقه‌بندی شده در آن طبقه محسوب می‌شود؛

ب) هر طبقه، واحدهایی را که بیش‌ترین رده کالاها و خدمات مشخصه آن را تولید می‌کنند در خود جای داده است.

• شرط اول به این دلیل لازم است که کارگاه‌ها یا واحدهای مشابه بتوانند به نحو یکسان و با سهولت بر حسب نوع فعالیت اقتصادی، طبقه‌بندی شوند و واحدهایی که در یک طبقه معین قرار می‌گیرند تا آنجا که ممکن است به یکدیگر شبیه باشند.

• این دو شرط حدودی را برای تفصیل طبقه‌بندی که می‌توان در طبقات ISIC به آن دست یافت، تعیین می‌کنند. این طبقات بایستی از لحاظ ترکیب فعالیت‌هایی که کارگاه‌ها به‌طور متداول به آن اشتغال دارند، در مورد کشورهای مختلف جهان تعریف شوند. کارگاه‌ها ممکن است در عمل، فعالیت‌های مختلفی را در خود جای دهند و با این که به همان نوع کلی فعالیت اقتصادی اشتغال دارند، دامنه این فعالیت‌ها از واحدی به واحد دیگر متفاوت خواهد بود. این تفاوت‌ها در مورد کارگاه‌های داخل یک کشور وجود خواهد داشت و در مورد کارگاه‌های واقع در کشورهای متفاوت مشخص‌تر خواهد بود. باید تأکید کرد که این واقعیت که سازمان‌دهی تولید از کشوری به کشور دیگر تفاوت می‌کند، این احتمال را به‌وجود می‌آورد که طبقات ISIC، ساختار تولید را در هر کشور به‌طور جداگانه منعکس نسازد.

• یکی دیگر از ملاحظات عمده در تشکیل رده‌ها در طبقه‌بندی ISIC، اهمیت نسبی فعالیت‌هایی بود که باید در طبقه‌بندی گنجانده می‌شد. به‌طور کلی، برای انواع فعالیت‌هایی که در بیش‌تر کشورها رایج است یا در اقتصاد جهان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است طبقات مجزا در نظر گرفته شده است. قرار دادن بعضی از رده‌ها در سطح طبقه یا سایر سطوح طبقه‌بندی به‌منظور دستیابی به مقایسه‌پذیری بین‌المللی، در طبقه‌بندی فعالیتی داده‌های آماری، بر توازن ISIC نیز اثر گذاشته است.

۴-۱-۱-۲- ساختار و سیستم کدگذاری طبقه‌بندی

• ساختار کلی ویرایش سوم ISIC در مقایسه با ویرایش دوم آن تغییر قابل ملاحظه‌ای نداشته است. هر چند در ویرایش سوم، جزئیات بیش‌تری در زمینه خدمات، به‌ویژه در سطوح یک رقمی و دو رقمی ارائه شده است. این تغییرات مورد درخواست تولیدکنندگان و استفاده‌کنندگان آمار بوده است. در نسخه به‌نگام شده ISIC, Rev. ۳, ۱، نیز در هیچ‌یک از سطوح بالاتر تغییر ساختاری صورت نگرفته است.

• تمامی ویرایش‌های قبلی ISIC، از یک سیستم کاملاً سلسله‌مراتبی رده‌ها برخوردار بود که با اعدادی که به‌صورت یک سیستم اعشاری مرتب شده بودند کدگذاری می‌شد.

- طی بازبینی سوم ISIC، نیازهای جدید، به پیچیدگی فرایند ویرایش ISIC به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزود. در حالی که سعی می‌شد با اعمال فقط آن دسته از تغییرات که مورد توافق وسیع بودند مقایسه‌پذیری تا سر حد امکان حفظ شود، ساختاری متعادل‌تر از آنچه که بین رده‌های بالاتر و پایین‌تر ویرایش دوم ISIC وجود داشت نیز حائز اهمیت تلقی می‌شد. در ویرایش قبلی، بعضی از رده‌های یک رقمی تقسیم نشده بود و سایر رده‌ها نیز به زیر رده‌هایی اغلب در سطح چهار رقمی تفکیک شده بود. در نتیجه، بعضی طبقه‌ها از نظر اهمیت اقتصادی، وزن بیش‌تری نسبت به برخی رده‌های دیگر در سطوح بالای طبقه‌بندی داشتند.
- نیاز به منعکس کردن ساختار یک اقتصاد به‌روشی نوین، به نحوی که اهمیت روز افزون بعضی رشته فعالیت‌های خدماتی با توجه به سهم آن در محصول ناخالص داخلی، مورد توجه قرار گرفته باشد، استفاده از یک سیستم جدید کدگذاری را اجتناب‌ناپذیر می‌ساخت. در ایجاد سیستم جدید کدگذاری، برای ویرایش سوم ISIC برای این که طبقه‌بندی پاسخگوی نیازهای جدول‌گیری بعضی از کاربران باشد، در ساختار کدگذاری، رده‌بندی جداگانه‌ای اعمال شد. این کار با استفاده از حروف در سطح یک رقمی به انجام رسید که رده‌های وسیع جدول‌گیری را در مقایسه کدگذاری، که در سطح دو، سه و چهار رقمی صرفاً به‌صورت عدد باقی‌مانده است، مجزا می‌نماید.
- اسامی رده‌ها در سطوح مختلف ISIC, Rev. ۳ و SIC, Rev. ۳, ۱ به دو دلیل نسبت به ویرایش دوم تغییر پیدا کرده است. ابتدا به‌نظر می‌رسد بهتر است که استفاده از یک نام، در ترکیب تعدادی از ارقام به‌صورتی که در ویرایش دوم ISIC به کار رفته است متوقف شود. به این ترتیب، رده‌های ویرایش سوم با رده‌های ویرایش دوم اشتباه نخواهد شد. فقط اصطلاح بخش برای رده‌های دو رقمی باقی‌مانده است. دلیل دوم، هماهنگ کردن استفاده از نام‌های رده‌ها با سایر طبقه‌بندی‌های سازمان ملل از قبیل SITC^۱ و CPC است. برای عملی بودن طبقه‌بندی، رده‌های جدول‌بندی، «قسمت»، رده‌های دو رقمی، «بخش»، رده‌های سه رقمی، «گروه» و رده‌های چهار رقمی، «طبقه» نامیده شدند.
- در حالی که برای مشخص نمودن رده‌های جدول‌بندی از حروف بزرگ استفاده می‌شود، اعدادی که برای رده‌های خاص از ISIC منظور شده‌اند به نحو زیر عمل می‌کنند. اولین و دومین رقم با هم بخش را مشخص می‌کنند که در واقع نشان‌دهنده رده نیز هست. سه رقم اول گروه را نشان می‌دهند و هر چهار رقم با هم بر طبقه دلالت دارند. در حال حاضر ISIC از ۱۷ قسمت تشکیل شده است که این قسمت‌ها خود به ۶۲ بخش، ۱۶۱ گروه و ۲۹۸ طبقه تقسیم می‌گردند. جزئیاتی که به ویرایش سوم اضافه شده است، بر تعداد رده‌ها در مقایسه با ویرایش دوم ISIC افزوده است. تغییرات اعمال شده در مورد نسخه حاضر از ویرایش سوم ISIC تنها موجب ایجاد شش طبقه جدید شده است.

۳-۱-۱- کاربرد طبقه‌بندی

۳-۱-۱-۱- ملاحظات کلی

- کمیسیون آمار توصیه کرده است که کشورها اطلاعات را بر اساس ISIC یا بر اساس رده‌های قابل تبدیل به ISIC در زمینه‌هایی مانند تولید، اشتغال یا حساب‌های ملی، طبقه‌بندی کنند. کنفرانس بین‌المللی آمارشناسان کار نیز در زمینه آمارهای کار، همین پیشنهاد را ارائه داده است. ISIC توسط سازمان ملل و سایر هیئت‌های ملی و بین‌المللی در تدوین و انتشار اطلاعات مقایسه‌پذیر بین‌المللی برای گستره‌ای از مجموعه‌های آماری که بر حسب نوع فعالیت اقتصادی طبقه‌بندی شده‌اند مورد استفاده قرار می‌گیرد. کنفرانس بین‌المللی آمارشناسان کار نیز در رابطه با زمینه‌های مختلف آمار کار مشخصاً به ISIC اشاره کرده است.
- دامنه کاربرد ISIC از زمینه‌های مرسوم مثل گردآوری داده‌ها در حیطه آمارهای صنعت فراتر می‌رود. این طبقه‌بندی کاربردهایی در رابطه با روش‌شناسی و سیاستگذاری، مانند شرح محدودیت‌های تجارت در نظام سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، فعالیت‌های وابستگان خارجی، در زمینه آمار تجارت خارجی، خدمات و عملکردهای دولت را در بر می‌گیرد. به‌دلایل مختلف، از ISIC در کنار طبقه‌بندی‌های دیگر مانند طبقه‌بندی مخارج بر اساس هدف (COPNI, COICOP, COFOG و COPP)^۲ استفاده می‌شود.
- ISIC به‌منظور تأمین نیازهای کسانی که در جستجوی اطلاعات طبقه‌بندی شده بر حسب رده‌های قابل مقایسه بین‌المللی نوع فعالیت

^۱ Standard International Trade Classification

^۲ Classifications of Expenditure According to Purpose (Classification Of the Function Of Government; Classification Of Individual Consumption According to Purpose; Classification Of the Purpose Of Non-profit Institutions serving Households; Classification Of the Outlays Of Producers According to Purpose).

اقتصادی هستند تهیه شده است. بنا بر این، هدف طبقه‌بندی مذکور این نیست که جایگزین طبقه‌بندی ملی شود، بلکه هدف تهیه چارچوبی برای مقایسه بین‌المللی آمارهای ملی است. هر جا که طبقه‌بندی‌های ملی با طبقه‌بندی بین‌المللی تفاوت دارد، این مقایسه می‌تواند با گروه‌بندی مجدد اعداد حاصل از طبقه‌بندی‌های ملی، انجام پذیرد. اما برای انجام این کار، تمام عناصر ضروری برای گروه‌بندی مجدد، باید از آمارهای ملی قابل حصول باشد.

- به‌منظور دستیابی به مقایسه‌پذیری بین‌المللی، به تمام کشورها توصیه می‌شود تا آن‌جا که نیازهای کشوری اجازه می‌دهد، همان اصول کلی و تعاریف را در برنامه‌های طبقه‌بندی فعالیت‌های خود بپذیرند.
- طبقه‌بندی بین‌المللی ISIC، رده‌هایی را برای فعالیت‌های اقتصادی ارائه می‌کند که تقریباً در هر کشوری از اهمیت برخوردار است و یا در صورتی که تنها در برخی از کشورها وجود دارند، در اقتصاد جهانی نقش مهمی ایفا می‌نمایند. در پرداختن تفصیلی به هر رده، ISIC ساختار تولید را منعکس می‌سازد.
- اداره آمار سازمان ملل مکانیزم‌هایی را برای نشر اطلاعات مرتبط با طبقه‌بندی‌های بین‌المللی، از جمله ISIC، ویرایش‌های این طبقه‌بندی‌ها، کاربرد و تفسیر آن‌ها و اطلاعات مربوط به ویژگی‌ها و اقتباس‌های ملی ارائه کرده است. با توجه به این موارد، ISIC می‌تواند به‌عنوان الگو مورد استفاده قرار گیرد و راهنمایی برای ایجاد و توسعه طبقه‌بندی‌های ملی باشد. این تسهیلات و اطلاعات مربوط به آن‌ها را می‌توان از طریق سایت بخش آمار سازمان ملل در نشانی: <http://unstats.un.org/unsd/class> یافت.
- با توجه به ارتباط طبقه‌بندی بین‌المللی ISIC و طبقه‌بندی‌های ملی فعالیت مرتبط، می‌توان دو گروه گسترده کشورها را از هم متمایز کرد: الف) بیش‌تر کشورهای توسعه‌یافته که طبقه‌بندی‌های ملی خود را ایجاد کرده‌اند و طبقه‌بندی‌های بین‌المللی را به‌صورتی می‌بینند که بر پایه طبقه‌بندی ملی تشکیل شده و یا از آن مشتق شده است؛ ب) کشورهای در حال توسعه که طبقه‌بندی‌های ملی خود را به‌صورتی تنظیم می‌کنند که بر مبنای طبقه‌بندی‌های بین‌المللی یا منتج از آن باشد. کشورهای گروه دوم اغلب فاقد زیربنای مورد نیاز برای توسعه و حفظ طبقه‌بندی فعالیت خود هستند و به همین دلیل ISIC را تقریباً بدون تغییر یا با تغییر جزئی، به‌عنوان طبقه‌بندی فعالیت ملی خود می‌پذیرند.
- با وجود این، تمایل به مقایسه‌پذیری بین‌المللی به این معنی نیست که کشورها ISIC را به‌طور کامل و بدون انجام تغییرات لازم به کار گیرند. در واقع هدف این است که کشورها از ISIC به‌عنوان راهنمایی در راستای هماهنگ کردن طبقه‌بندی‌های ملی خود با استانداردهای بین‌المللی استفاده کنند. متناسب ساختن ISIC با ویژگی‌های اقتصادی ملی و در عین حال حفظ کردن امکان مقایسه‌پذیری بین‌المللی، نیازمند رعایت قوانین خاصی است که در ادامه به آن اشاره شده است.

۲-۳-۱-۱- فشرده کردن یا بسط دادن ISIC

- در هنگام هماهنگ کردن ISIC با موقعیت‌های ملی ممکن است رده‌های آن به‌منظور نمایش بهتر ساختار اقتصاد ملی کشور، فشرده و یا جزئیات بیشتری به آن اضافه شود. در صورتی که یک بخش اقتصادی خاص از اهمیت زیادی برخوردار باشد، یا ویژگی‌های قابل تأملی به آن اضافه شده باشد که به‌طور جداگانه در ISIC مشخص نشده باشد، در این حالت، بخش مربوط به مورد مذکور در طبقه‌بندی بسط بیشتری می‌یابد. اگر بخش دیگری در اقتصاد کشور وجود ندارد یا هنوز در حال توسعه است و یا به‌طور کلی از اهمیت بالایی در اقتصاد برخوردار نیست، بخش مربوطه در طبقه‌بندی می‌تواند در سطح کلی‌تری مورد استفاده و توجه قرار گیرد. در نظر نیست که گردآوری داده‌ها برای رده‌هایی صورت پذیرد که مستلزم تقسیمات ساختگی و بدون انعطاف در واحدهای آماری موجود باشد.
- برای این که یک طبقه‌بندی فعالیت ملی قابل تبدیل به ISIC باشد، رده‌ها در تفصیلی‌ترین سطح آن باید در کل منطبق با طبقات ISIC باشند و یا این رده‌ها، زیر بخش‌های طبقات مذکور باشند. به عبارت دیگر، هر یک از رده‌های طبقه‌بندی ملی در تفصیلی‌ترین سطح خود نباید بخش‌های منتخبی از دو یا چند طبقه ISIC را بپوشاند. در مواقعی که لازم است رده‌های طبقه‌بندی ملی ترکیبی از دو یا چند طبقه ISIC را ارائه نمایند، طبقات مذکور باید بخشی از همان گروه باشند. در این صورت، قابلیت تبدیل طبقه‌بندی ملی به ISIC تحت تأثیر موقعیت یا نحوه گروه‌بندی رده‌ها در سطح تفصیلی طبقه‌بندی ملی قرار نخواهد گرفت.
- به‌منظور دستیابی به اهداف ملی، رده‌ها در ساختار ISIC می‌توانند از طریق تقسیم طبقه‌های مرتبط به زیرطبقه بسط یابند. این کار از طریق افزودن یک رقم اعشاری به کد چهار رقمی که نشانگر هر طبقه ISIC است، انجام می‌پذیرد. همچنین می‌توان تقسیم گروه‌ها به طبقه‌ها را در ISIC از طریق جایگزین کردن طبقه‌های موجود با تعداد بیش‌تری از رده‌های تفصیلی‌تر، گسترش داد. به‌منظور حفظ قابلیت مقایسه با

- طبقه‌های ISIC، حدود طبقه‌های تفصیلی‌تر باید به‌گونه‌ای مشخص شود که بتوان آن‌ها را دوباره در طبقات جمع کرد.
- در صورتی که تنها طبقه‌هایی که باید تقسیم شوند با گروه‌ها یکسان باشند، گسترش کدهای چهار رقمی ISIC، به‌منظور تأمین نیازهای ملی، ضرورتی نخواهد داشت. این طبقه‌های ISIC، با کدهای چهار رقمی مختوم به «۰» مشخص می‌شوند و می‌توان آن‌ها را با حداکثر با نه طبقه که با کدهای چهار رقمی ویژه مشخص می‌شوند جایگزین کرد.
- ISIC را می‌توان با ترکیب طبقه‌های گروه‌های منتخب، به طبقه‌های کمتر و کلی‌تر، یا با ادغام کامل طبقه‌ها در گروه‌ها، فشرده کرد. حتی ممکن است در موارد خاص، مطلوب یا لازم باشد که رده‌هایی در تفصیلی‌ترین سطح طبقه‌بندی ملی ایجاد شوند که از ترکیب طبقه‌های ISIC به دست آید. این امر وقتی ضرورت می‌یابد که انواع فعالیت‌هایی که در طبقه‌های منتخب ISIC تفکیک شده‌اند، در یک کشور از اهمیت بالایی برخوردار نباشند، یا میزان تخصص فعالیت کارگاه‌ها یا واحدهای نوع فعالیت، کمتر از آن حدی باشد که طبقه‌های خاص ISIC در طرح طبقه‌بندی ملی مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال، ممکن است برخی از کشورها ایجاد رده‌ها را در طبقه‌بندی‌های ملی که مشابه یکایک بخش‌های ۲۹ تا ۳۲ (ساخت ماشین‌آلات) هستند، غیر قابل اجرا ببینند و یا تشخیص دهند که ادغام تمام یا تعدادی از گروه‌ها یا طبقه‌ها در رده‌های منفرد در تفصیلی‌ترین سطح طبقه‌بندی ملی، امری ضروری به‌شمار می‌رود.
- باید توجه داشت که ادغام طبقه‌ها و ایجاد مجموعه‌های کلی‌تر، چه در سطح گروه یا در سطوح دیگر، مقایسه‌پذیری بین‌المللی داده‌ها را در آن سطح یا حتی در سطوح کلی‌تر، محدود می‌سازد.
- حالت دوم وقتی اتفاق می‌افتد که کشوری تصمیم بگیرد مثلاً در گروه ۲۹۱، برخی از طبقه‌های چهار رقمی را فشرده کند. در صورتی که دو کشور طبقه‌های گروه ۲۹۱ را فشرده‌تر کنند، قابلیت مقایسه داده‌های آن‌ها در سطوح فشرده شده متناظر از دست می‌رود و تنها در سطح بالاتر گروه ۲۹۱ ممکن می‌باشد. در نتیجه بهتر است در زمان تلفیق طبقه‌ها، از نظر تأثیر این عمل بر مقایسه‌پذیری داده‌های جمع‌آوری شده بر اساس رده جدید، دقت لازم به عمل آید.

۳-۱-۱-۱-۱-۳-۳ اخذ اطلاعات در مورد فعالیت واحدها و کدگذاری آن بر اساس ISIC

- کیفیت و قابلیت مقایسه آمارهای تولید شده بر اساس ISIC، به درستی کدهای تخصیص داده شده به واحدهای آماری بستگی دارد. این مسئله به نوبه خود، به اطلاعات در دسترس برای تعیین کد صحیح و به ابزار و روش‌های به کار گرفته شده به این منظور، بستگی دارد.
- کیفیت اطلاعات تا حدودی به نوع منبع آماری بستگی دارد. کیفیت اطلاعات که به‌منظور ثبت اداری جمع‌آوری شده‌اند به میزان کاربرد این اطلاعات در روند کار اداری که ثبت به آن منظور صورت گرفته است و به نوع تمایزی که لازمه این کاربرد خاص است، ارتباط می‌یابد. مثلاً قوانین مالیاتی، مقررات تأمین اجتماعی، قوانین اعتبارات سرمایه‌گذاری یا خدماتی که توسط مؤسسات کارپایی ارائه می‌شوند، نیازمند ثبت دقیق نوع فعالیت می‌باشند. بنا بر این، لازم است ادارات آماری اغلب اطلاعات مورد نیاز برای تعیین کدهای فعالیت واحدها را به‌طور مستقیم از واحدهای مذکور جمع‌آوری نمایند، حتی در مواردی که اطلاعات ثبتی که به‌عنوان مأخذ آمارگیری ادارات فوق مورد استفاده قرار گرفته است با همکاری یک یا چند دستگاه اجرایی به دست آمده باشد. با توجه به ماهیت ISIC، اطلاعات ثبتی یا آمارگیری که کدگذاری می‌شوند باید محصول اصلی فعالیت تولیدی واحدها یعنی کالا، خدمات یا عملکرد را نشان دهند. در واحدهایی که دارای دامنه وسیعی از محصولات هستند، اطلاعات مربوط به هر یک از این محصولات برای تعیین سهم آن‌ها در ارزش افزوده یا عوامل مرتبط دیگر که فعالیت اصلی واحدها را مشخص می‌کنند، ضروری است. اطلاعات مذکور باید از واحدها اخذ گردند و دقت شود افرادی که از جانب واحدها اطلاعات را ارائه می‌کنند نوع اطلاعات مورد درخواست را به خوبی درک نمایند تا بتوانند با استفاده از سوابق واحد یا دانش شخصی، اطلاعات مذکور را پیدا کنند. بنا بر این آزمایش الگوی سؤال‌ها در آمارگیری‌های کارگاهی به همان اندازه آمارگیری‌های خانوار دارای اهمیت است. در آمارگیری‌های خانوار و سرشماری‌های نفوس توصیه می‌شود که اطلاعات، هم در مورد نام و نشانی محل کار و هم در مورد محصول اصلی که در آن محل تولید می‌شود جمع‌آوری شود. در نتیجه این امر، اخذ کد درست هم از طریق یک واحد متناظر در اطلاعات ثبتی امکان‌پذیر می‌شود و هم بر اساس اطلاعات مربوط به محصول. در مورد اطلاعات ثبتی نیز، یافتن کدهای صحیح بر مبنای اطلاعات محصول با استفاده از یک نمایه کد سازمان‌یافته و جامع، بسیار آسان‌تر می‌شود.

۴-۳-۱-۱- استفاده از سطوح مختلف طبقه‌بندی برای ارائه آمار

ممکن است استفاده از رده‌های دارای تفصیل کمتر در طبقه‌بندی نوع فعالیت اقتصادی برای برخی از انواع آمار مطلوب‌تر باشد و تعداد و اندازه رده‌هایی که آمار قابل اعتماد در مورد آن‌ها ارائه می‌شود به نوع منبع آمار و ملاحظات محرمانگی اطلاعات بستگی داشته باشد. مثلاً شاید نتوان داده‌های مربوط به اشتغال را که از پرسش‌های کارگاهی حاصل شده است، طبقه‌بندی کرد. یا ممکن است لازم نباشد که در حسابداری ملی، اطلاعات بر حسب نوع فعالیت اقتصادی با همان جزئیات طبقه‌بندی شود که آمارهای صنعتی طبقه‌بندی می‌شود. ISIC با پیش‌بینی چهار سطح طبقه‌بندی (قسمت، بخش، گروه و طبقه) چارچوبی برای طبقه‌بندی قابل مقایسه داده‌ها در سطوح متفاوت تفصیلی فراهم می‌آورد. گرچه باید توجه داشت که تعریف یک رده در سطح طبقه در ISIC الزاماً به این معنی نیست که آن رده خاص را نتوان در نظام اقتصادی ملی یک کشور در سطوح بزرگ‌تر تعریف نمود.

۵-۳-۱-۱- تدوین نسبت‌های همگنی

علی‌رغم تلاش به‌عمل آمده برای تعریف طبقات ISIC یا تفصیلی‌ترین سطح هر طبقه‌بندی ملی فعالیت دیگر؛ برخی از فعالیت‌های کارگاه‌ها یا واحدهای مشابهی که در یک طبقه‌بندی معین قرار داده می‌شوند، مشخصه سایر طبقه‌های طبقه‌بندی خواهند بود. بنا بر این در گردآوری اطلاعات طبقه‌بندی شده بر طبق نوع فعالیت اقتصادی، محاسبه مقیاس‌های همگنی با توجه به انواع فعالیت برای واحدهایی که در رده‌های گوناگون طرح طبقه‌بندی قرار می‌گیرند، ارزشمند خواهد بود.

دو مورد از مهم‌ترین نسبت‌ها برای ارزیابی همگنی رده‌های مختلف عبارتند از نسبت تخصص و نسبت پوشش. نسبت تخصص یک رشته فعالیت، بازده همان فعالیت به‌صورت کالا یا خدمات مشخصه آن به نسبت کل بازده آن فعالیت است. نسبت پوشش، بازده کالاها یا خدمات مشخصه آن رشته فعالیت است به نسبت کل بازده همان کالاها یا خدمات در کل اقتصاد.

در محاسبه این نسبت‌ها، مسائل زیادی را باید در نظر داشت. برخی محصولات می‌توانند مشخصه بیش از یک فعالیت باشند (به‌عنوان مثال محصولات فرعی که الزاماً تولید می‌شوند). بعضی محصولات نیز ممکن است مشخصه فعالیت خاصی نباشند (مثل ضایعات) و برخی به‌طور مرسوم مشخصه یک یا چند فعالیت باشند (مثل خدمات تعمیرات صنعتی) در چنین مواردی، ضرورت دارد هنگام تفسیر نسبت‌های محاسبه شده، تصمیم‌گیری‌های لازم به‌عمل آید.

۴-۱-۱-۱- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌ها

۴-۱-۱-۱-۱- ملاحظات کلی

کمیسیون آمار سازمان ملل متحد در نوزدهمین نشست خود از دبیرخانه درخواست کرد که مجموعه‌ای از طبقه‌بندی‌ها تهیه کند که بتواند نظام منسجمی را برای طبقه‌بندی فعالیت‌ها، کالاها و خدمات ارائه دهد و نیز برای انواع مختلف آمارهای اقتصادی به کار رود. این کار، با مبنا قرار دادن نظام یکپارچه طبقه‌بندی‌های فعالیت‌ها و محصولات (SINAP)^۱، منجر به تجدید نظر در ISIC و SITC و پدید آمدن CPC شد. این سه طبقه‌بندی کاملاً به یکدیگر وابسته هستند. ISIC وجه فعالیت نظام را ارائه می‌کند، CPC ابزار اصلی برای طبقه‌بندی کالاها و خدمات است و SITC طبقه‌بندی کالاهای قابل حمل برای آمارهای بازرگانی بین‌المللی به‌شمار می‌رود. CPC و SITC در مورد رده‌هایشان، هر دو از سر عنوان‌های فرعی سیستم هماهنگ توصیف و کدگذاری کالا (HS)^۲ به‌صورت قالب‌های ساختاری استفاده می‌کنند.

۲-۴-۱-۱-۱- ارتباط با طبقه‌بندی‌های محصول: HS، CPC و ویرایش سوم SITC

ارتباط بین ISIC از یک طرف و طبقه‌بندی‌های محصول در HS، SITC و CPC از طرف دیگر، بیانگر این حقیقت است که طبقه‌بندی‌های محصول به‌طور اصولی کالاها یا خدماتی را که معمولاً تنها در یک رشته فعالیت، طبق تعریف ISIC تولید می‌شوند، در یک رده ادغام

^۱ Integrated System of Classification of Activities and Products

^۲ Harmonized Commodity Description and Coding System

می‌کند. این معیار منشأ فعالیت در HS، تا جایی که در آن زمان امکان داشت مورد توجه قرار گرفت. در برخی موارد، مثلاً هنگامی که به نظر می‌رسد یک مأمور گمرک نتواند تمایزی بین کالاها قایل شود، از این اصل پیروی نمی‌شود. با وجود این، هنوز هم سرعنوان‌ها و عنوان‌های فرعی HS، کالاهایی را در بردارند که کلاً تنها در یک رده ISIC تولید می‌شوند. به هر حال، تنظیم سرعنوان‌ها و عنوان‌های فرعی HS از معیارهایی پیروی می‌کند که کاملاً با منشأ فعالیت و ساختار CPC و SITC تفاوت دارد.

- تفاوت میان HS، CPC و SITC از آن‌جا ناشی می‌شود که هر کدام برای مقاصد متفاوتی ایجاد شده‌اند. HS طبقه‌بندی تفصیلی تجارت بین‌المللی کالاها را قبل از حمل است. در حالی که SITC طبقه‌بندی کلی تری است که برای اهداف تحلیلی کاربرد دارد و البته همان دامنه HS، یعنی تجارت کالاها را قابل حمل را دارا می‌باشد. دامنه CPC، از دامنه HS و SITC فراتر می‌رود و تولید، تجارت و مصرف تمامی کالاها و خدمات را پوشش می‌دهد. CPC و ویرایش سوم SITC، هر دو رده‌های HS را، گرچه به طریقی متفاوت، گروه‌بندی مجدد می‌کنند. SITC از ترتیب سنتی پیروی می‌نماید که در آن مواد به کار رفته، مرحله عمل‌آوری و کاربرد نهایی، معیارهای اصلی هستند. CPC رده‌های خود را به شیوه رده‌های ISIC گروه‌بندی می‌کند. گرچه این بدین مفهوم نیست که همه کالاها بر اساس منشأ فعالیت خود گروه‌بندی می‌شوند.

- هر چند منشأ، در بسط CPC معیاری با اهمیت تلقی می‌شد، ولی طبقه‌بندی مذکور به سهم خود به صورت یک طبقه‌بندی که بر مبنای خصوصیات فیزیکی کالاها یا ماهیت خدمات ارائه‌شده استوار است، توسعه یافت. برای مثال، در حالی که گوشت و پوست هر دو از محصولات کشتارگاه به‌شمار می‌روند (طبقه ۱۵۱۱ ISIC)، تولید، عمل‌آوری و حفاظت گوشت و محصولات گوشتی از فساد) ولی در قسمت‌های مختلف CPC ظاهر می‌شوند. به هر حال، هر نوع کالا یا خدمات مشخص شده در CPC، به گونه‌ای تعریف شده است که به‌طور معمول توسط یک فعالیت در ISIC، تولید می‌شود. تا جایی که عملاً امکان دارد، سعی بر این است که بین دو طبقه‌بندی، یک انطباق مورد به مورد برقرار شود و هر رده CPC به یک طبقه ISIC که در آن، تولید کالا یا خدمت به‌طور عمده انجام می‌گیرد ارجاع شود.

- در مورد SITC، همان ارتباط با ISIC وجود دارد. یعنی هر یک از اقلام (رده ۵ رقمی) SITC به‌طور کلی توسط فقط یک طبقه ISIC تولید می‌شود. ارتباط بین SITC و CPC به نحوی است که تمامی اقلام SITC می‌توانند به صورت یک زیرطبقه CPC در آیند، متقابلاً، تمامی زیرطبقات CPC می‌توانند در یک گروه (رده سه رقمی) SITC جمع شوند.

۳-۴-۱-۱- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌های کالاها و خدمات EBOPS و BEC

- طبقه‌بندی رده‌های عمده اقتصادی (BEC)^۱ توسط سازمان ملل متحد توسعه یافته است. BEC به گونه‌ای طراحی شده است که بتواند بر اساس مفاهیم SNA (تمایز بین کالاهای سرمایه‌ای، کالاهای واسطه و کالاهای مصرفی) تبدیل اطلاعات جمع‌آوری شده در مورد SITC را به مجموعه‌های معنی‌دار برای تحلیل اقتصادی موارد استفاده از کالاها تسهیل کند، زیرا SITC در شکل فعلی خود برای تحلیل بر اساس مصرف نهایی چندان مناسب نیست. به غیر از این که BEC، رده‌های SITC را در ۱۹ رده نظم دوباره می‌بخشد، ارتباط دیگری بین این دو طبقه‌بندی وجود ندارد. برای انجام این کار، BEC از منشأ فعالیت کالاها استفاده نمی‌کند. BEC در سال ۱۹۸۶ بر اساس ویرایش سوم SITC و در سال ۲۰۰۳ برای انعکاس ارتباط آن با نسخه تجدید نظر شده HS، بازبینی شد.

- به‌منظور ارائه پیوند میان فعالیت‌های عمده بنگاه‌های اقتصادی با استفاده از ISIC و رده‌های تراز پرداخت‌ها، نحوه انطباق ISIC و طبقه‌بندی خدمات تراز پرداخت‌های بسط‌یافته (EBOPS)^۲ تهیه گردید.

۴-۴-۱-۱- ارتباط با سایر طبقه‌بندی‌های اشتقاقی و وابسته فعالیت (NACE, ANZSIC, NAEMA, NAICS, ICFA)

- از همان ابتدای کار بر روی هماهنگ کردن طبقه‌بندی‌های اقتصادی، کمیسیون آمار بر تلاش در راستای هماهنگ کردن طبقه‌بندی‌های چند ملیتی با ویرایش سوم ISIC تأکید داشت. کار گروه تخصصی طبقه‌بندی‌های بین‌المللی اجتماعی و اقتصادی در حیطه «خانواده

^۱ Classification by Broad Economic Categories

^۲ International Monetary Fund, Balance of payment Manual

بین‌المللی طبقه‌بندی‌های اجتماعی و اقتصادی^۱ در ادامه این تلاش‌ها صورت گرفت. در ابتدا، اساس ارتباط بین طبقه‌بندی‌های مرجع (مثل ISIC در زمینه فعالیت‌های اقتصادی) و طبقه‌بندی‌های اشتقاقی و وابسته طراحی می‌شود. ضرورت نزدیک‌تر شدن طبقه‌بندی‌های فعالیت موجود دوباره توسط کمیسیون آمار مورد تأکید قرار گرفته است و عنصری کلیدی در کارهای آتی بر روی این طبقه‌بندی‌ها خواهد بود.

- ضرورت نزدیک‌تر و هماهنگ‌تر شدن طبقه‌بندی‌ها، از اهمیت و ضرورت طبقه‌بندی‌های ملی نمی‌کاهد. کار بر روی طبقه‌بندی‌های ملی فعالیت که برای منطقه تنظیم شده‌اند یا با توجه به وضعیت کشور ارتقا یافته‌اند، بر اساس طبقه‌بندی‌های مرجع به‌عنوان معیار بین‌المللی، روش مهمی برای افزایش کاربرد ISIC است. این طبقه‌بندی‌ها باید از ISIC مشتق شوند و طبق ویژگی‌های منطقه‌ای گروهی از کشورها تنظیم گردند. در نتیجه، طبقه‌بندی‌هایی که به این شکل ایجاد می‌شوند مقایسه‌پذیر بوده و به‌عنوان یک راهنمای طراحی شده برای ایجاد و توسعه طبقه‌بندی‌های ملی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

الف) طبقه‌بندی‌های اشتقاقی

- گروه کاری مشترک اداره آمار سازمان ملل / اداره آمار اتحادیه اروپایی (UNSO/SOEC)^۲ با همکاری تمامی طرف‌های مربوط، موافقت کردند که NACE^۳ مورد تجدید نظر قرار گیرد و طبقه‌بندی محصول مربوط به جوامع اروپایی به ترتیب با ISIC و CPC، و یا نسخه گزارش‌یافته آن‌ها، یکسان شود. به‌علاوه نظام‌های کدگذاری به کار رفته در طبقه‌بندی‌های سازمان ملل متحد و جوامع اروپایی تا حد امکان یکسان شود. در نتیجه داده‌های مربوط به هر دو سازمان به نحو گسترده‌ای هماهنگ خواهد بود. ISIC و NACE تا سطح دو رقمی (بخش‌ها) یکسان هستند. در سطوح پایین‌تر، NACE متناسب با نیازهای کاربران اروپایی طبقه‌بندی، جزئیات بیشتری را بسط داده است. امکان فشرده‌تر شدن جزئیات ایجاد شده و تبدیل آن‌ها به رده‌های ISIC در سطوح ۳ و ۴ رقمی در ساختار همان طبقه‌بندی همیشه وجود دارد.
- کشورهای عضو اداره آمار افریقا (AFRISTAT)، یک طبقه‌بندی فعالیت ایجاد کرده‌اند که از ویرایش سوم ISIC گرفته شده است و طبقه‌بندی فعالیت کشورهای عضو اداره آمار افریقا (NAEMA)^۵ نامیده می‌شود.
- NAEMA با استفاده از ۱۷ قسمت (سطح یک رقمی) و ۶۰ بخش (سطح دو رقمی) ویرایش سوم ISIC، بدون هیچ تغییری، از طبقه‌بندی ISIC پیروی می‌کند. ۱۴۹ گروه (سطح سه رقمی) این طبقه‌بندی عموماً مشابه گروه‌های ISIC هستند.
- رده‌های ISIC برای وابستگان خارجی (ICFA)^۶، یک نظام گروه‌بندی فعالیت‌ها می‌باشد که از ISIC مشتق و برای گزارش آمار در زمینه وابستگان خارجی به سازمان‌های بین‌المللی تهیه شده است. ICFA به‌منظور ایجاد امکان بررسی فعالیت‌های بنگاه‌های خدماتی در مقایسه با فعالیت‌های تمامی بنگاه‌های اقتصادی ایجاد و توسعه یافته است.

ب) طبقه‌بندی‌های وابسته

- طبقه‌بندی استاندارد رشته فعالیت‌های استرالیا و زلاندنو (ANZSIC)^۷ که در سال ۱۹۹۳ منتشر شده است، به‌طور گسترده در سطح تفصیلی با ISIC هماهنگ است. ANZSIC در سطح طبقه به گونه‌ای طراحی شده است که با طبقه‌های منفرد یا تجمعی ISIC همخوانی داشته باشد. مفاهیم و تفسیرهای به کار رفته در ISIC زیربنای ANZSIC را، بدون هیچ‌گونه انحرافی، تشکیل می‌دهد.
- نظام طبقه‌بندی رشته فعالیت‌های امریکای شمالی (NAICS)^۸ در اواسط دهه ۱۹۹۰ ایجاد شد. تلاش‌هایی برای به حداقل رساندن مواردی

^۱ International Family of Economic and Social Classifications

^۲ Statistical Office of the European Communities

^۳ United Nations Statistical Office

^۴ General Industrial Classification of Economic Activities Within the European Communities

^۵ Nomenclature d' Activités des Etats Membres d' Afristat

^۶ ISIC Categories for Foreign Affiliates

^۷ Australian and Newzealand Standard Industrial Classification

^۸ North American Industry Classification System

که پایین‌ترین سطوح NAICS (کدهای پنج رقمی، رشته فعالیت‌ها) محدوده‌های سطح دو رقمی ویرایش سوم ISIC را قطع می‌کنند، به عمل آمده است. با تحقق این امر، داده‌های آماری جمع‌آوری شده بر اساس NAICS را می‌توان دوباره در بخش‌های دو رقمی ویرایش سوم ISIC جمع کرد و علی‌رغم این که NAICS مبتنی بر مفاهیم متفاوتی نسبت به ISIC می‌باشد، منعکس‌کننده تلاشی است که برای اطمینان از قابلیت مقایسه این طبقه‌بندی صورت گرفته است.

۵-۴-۱- ارتباط سایر طبقه‌بندی‌های بین‌المللی با ISIC

- طبقه‌بندی‌های دیگری نیز وجود دارد که توسط سازمان ملل یا ارگان‌های تابع آن تهیه شده‌اند و ارتباط نسبتاً جزئی با ISIC دارند و یا این که از برخی از بخش‌های این طبقه‌بندی برای تعریف دامنه یا رده‌های خود سود برده‌اند. طبقه‌بندی‌های مذکور به‌منظور تعریف آمارهای مربوط به مشاغل، اشتغال، هزینه، آموزش، گردشگری و محیط زیست ایجاد شده‌اند. این طبقه‌بندی‌ها عبارتند از: طبقه‌بندی وظایف دولت (COFOG)، طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی آموزش (ISCED)^۱، طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی مشاغل (ISCO)^۲ و طبقه‌بندی حساب‌های اقمار گردشگری (TSA)^۳.
- COFOG که توسط دبیرخانه اداره آمار سابق سازمان ملل متحد به‌طور عمده به‌منظور استفاده در نظام حساب‌های ملی تهیه شده بود، برای اولین بار در سال ۱۹۸۰ منتشر و در سال ۲۰۰۰ بازبینی شد. در عمل COFOG بسیار شبیه به ISIC است. در اصل، واحدهای طبقه‌بندی آن معاملات منفرد است، ولی برای بسیاری از انواع هزینه‌ها، واحد مورد نظر همان واحد دولتی ISIC می‌باشد. به‌علاوه، مقیاس‌های طبقه‌بندی‌ها یعنی وظایف در COFOG و فعالیت در ISIC، از نظر مفهوم بسیار شبیه هستند. با وجود این، به‌منظور طبقه‌بندی هزینه‌های دولت، COFOG مناسب‌تر از ISIC است، چون فهرست وظایف‌ها در COFOG به‌دلیل این که مخصوصاً برای رجوع به دامنه متنوع فعالیت‌های دولت تنظیم شده است، مفصل‌تر از فهرست فعالیت‌های ISIC است. با وجود شباهت‌هایی که بین مقیاس‌های دو طبقه‌بندی وجود دارد، به‌هنگام مقایسه داده‌های جمع‌آوری شده از طریق ISIC و COFOG ممکن است مشکلاتی پیش آید. برای مثال، COFOG علاوه بر پوشش دادن هزینه‌های مستقیم مدارس دولتی، یارانه‌های اعطا شده به مدارس خصوصی و هزینه‌های مربوط به خدمات جانبی به آموزش و پرورش از جمله هزینه‌های جابه‌جایی، خوراک و تهیه اقامتگاه برای دانش‌آموزان را نیز در بر می‌گیرد.
- ISCED توسط سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد (UNESCO) به‌عنوان یک وسیله مناسب برای گردآوری، تدوین و ارائه آمارهای مربوط به آموزش و پرورش چه در داخل هر یک از کشورها و چه به‌صورت جهانی توسعه یافت و آخرین بار در سال ۱۹۹۷ مورد بازبینی قرار گرفت. ISCED یک طبقه‌بندی چند منظوره در مورد برنامه‌های آموزشی است که برای پدیده‌هایی از قبیل ثبت نام کادر آموزشی و امور مالی و همین‌طور برای آمار مربوط به تعداد افراد تحصیل کرده، که برای مثال از طریق سرشماری جمعیت یا آمارگیری از نیروی کار به دست آمده است، باید مورد استفاده قرار گیرد. واحد آماری در پایین‌ترین سطح طبقه‌بندی ISCED، برنامه آموزشی یا گروه برنامه‌های آموزشی است.
- مؤسسات آموزشی بر اساس طبقه‌بندی ISCED و بر پایه نوع برنامه‌های آموزشی که ارائه می‌نمایند دسته‌بندی می‌شوند. در اصل ممکن است این مؤسسه‌ها را مشابه واحدهای پایه‌ای طبقه‌بندی شده توسط ISIC دانست. تعاریف رده‌های مربوط به خدمات آموزش در ISIC در آخرین بازبینی این طبقه‌بندی تغییر یافت تا تعاریف مذکور با تغییرات اعمال شده در آخرین ویرایش ISCED هماهنگ شود.
- طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی مشاغل (ISCO) توسط سازمان بین‌المللی کار تهیه شده است. این طبقه‌بندی مبنایی برای مقایسه آمارهای مشاغل برای کشورهای مختلف فراهم می‌آورد و در تبادل سایر اطلاعات مربوط به مشاغل، مثل استخدام یا پذیرش کارگران مهاجر، به این کشورها کمک می‌نماید. همچنین طبقه‌بندی مذکور به‌عنوان الگویی برای ایجاد طبقه‌بندی‌های مشاغل ملی یا بازبینی نسخه‌های موجود توسط کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- واحدهای طبقه‌بندی در ISCO مشاغل هستند. مشاغل در ISCO بر اساس نوع کار ارائه شده، یا به عبارت دیگر وظایفی که باید انجام

^۱ International Standard Classification of Education

^۲ International Standard Classification of Occupations

^۳ Tourism Satellite Account

شوند، دسته‌بندی می‌شوند. از آنجایی که ISIC و ISCO از نظر عملکرد و مفاهیم کاملاً با یکدیگر تفاوت دارند یعنی در واقع جنبه‌های کاملاً متفاوت اقتصاد را اندازه‌گیری می‌کنند، هماهنگ کردن ساختار این دو طبقه‌بندی ضرورتی ندارد. با وجود این، ISCO در مواقع تعریف شباهت‌ها و تفاوت‌های بین گروه‌های خاص که مبتنی بر نوع تمایزهای منعکس شده در ISIC هستند از ارجاع‌های مناسب به ISIC استفاده می‌کند، مثلاً در مورد تمایزات بین نوع محصول، یعنی کالاها و خدماتی که تولید یا فروخته می‌شوند. در ISCO-۸۸، به همین شکل از ارجاع‌ها برای تمایزهای ایجاد شده بین گروه‌های واحد در گروه‌های فرعی ۱۲۲ (مدیران ادارات عملیات و تولید) و ۱۳۱ (مدیران کل) استفاده شده است.

• یک استاندارد بین‌المللی جدید با عنوان حساب‌های اقماری گردشگری (TSA) اخیراً توسط کمیسیون آمار تهیه شد و در سی و یکمین نشست این کمیسیون در سال ۲۰۰۰ به تصویب رسید. استاندارد مذکور در زمینه اندازه‌گیری گردشگری و تأثیر آن بر اقتصاد در چارچوب اقتصاد کلان نظام حساب‌های ملی (SNA) می‌باشد. فهرست فعالیت‌های مرتبط با گردشگری جای خود را به TSA داده است که گردشگری را از جنبه محصولات ویژه‌ای که توسط بازدیدکنندگان خریداری می‌شود و فعالیت‌هایی که این محصولات را تولید می‌نماید تعریف می‌نماید و محصولات مذکور را با استفاده از CPC و ISIC فهرست‌بندی می‌کند. فعالیت‌های ویژه گردشگری عبارتند از فعالیت‌های تولیدی که منجر به ایجاد یک یا چند محصول ویژه گردشگری به‌عنوان بازده خالص روند تولید مشخص‌کننده آن فعالیت شود. تعاریف، مفاهیم، طبقه‌بندی‌هایی و چارچوب روش‌شناسی توصیه شده در مورد TSA در نشریه «حساب‌های اقماری گردشگری: چارچوب روش‌شناسی توصیه‌شده»^۱ شرح داده شده‌اند.

۵-۱-۱- تغییرات نسخه ۳, ۱ ISIC در مقایسه با نسخه ۳ ISIC, Rev. ۳

- نسخه حاضر ISIC، از نقطه‌نظر تأثیر آن بر ساختار طبقه‌بندی، محدود شده است. برخی از تغییرات به‌دلیل ایجاد امکان فشرده‌کردن مناسب کل طبقه‌های ISIC ضروری بوده‌اند. بدین منظور، تنها دو گروه ISIC تقسیم شده‌اند. از آنجایی که این دو گروه (۵۱۵ و ۷۲۲) قبلاً تقسیمات فرعی نداشته‌اند، کشورهایی که نمی‌توانند جزئیات جدید تقسیم‌بندی را اعمال نمایند می‌توانند داده‌های خود را بدون چشم‌پوشی از مقایسه‌پذیری با سایر سری‌های زمانی جدیدتر همچنان در سطح سه رقمی، یعنی سطح گروه تولید کنند.
- گروه ۰۵۰ در ISIC (ماهگیری، پرورش آبزیان و فعالیت‌های خدماتی جانبی ماهگیری)، به دو طبقه ۰۵۰۱ (ماهگیری) و ۰۵۰۲ (پرورش آبزیان) تقسیم شده است تا تفاوت‌های ماهیتی و اهمیت این دو فعالیت لحاظ شود.
- گروه ۵۱۵ در ISIC (عمده‌فروشی ماشین‌آلات، تجهیزات و ملزومات) به سه طبقه زیر تقسیم شده است: ۵۱۵۱ (عمده‌فروشی رایانه، تجهیزات جنبی رایانه‌ها و نرم‌افزارها)، ۵۱۵۲ (عمده‌فروشی قطعات و تجهیزات برقی و مخابراتی) و ۵۱۵۹ (عمده‌فروشی سایر ماشین‌آلات، تجهیزات و ملزومات).
- گروه ۷۲۲ (تولید و عرضه نرم‌افزار و مشاوره در ارتباط با نرم‌افزار) به دو طبقه ۷۲۲۱ (تهیه و تولید نرم‌افزار) و ۷۲۲۹ (سایر موارد در زمینه نرم‌افزار و عرضه آن) تقسیم می‌شود. به‌علاوه طبقه‌های مذکور اکنون تهیه و تولید نرم‌افزارهای انواع محیط‌های سخت‌افزاری شامل بازی‌های ویدیویی را نیز شامل می‌شود.
- قسمت «ز» در ISIC به‌منظور در برگرفتن تغییرات طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی آموزش (ISCED) که در سال ۱۹۹۷ بازبینی شد، تعدیل شده است، به‌ویژه موارد مربوط به آموزش بزرگسالان در سطوح مختلف تغییر یافته است.
- به‌منظور پوشش دادن فعالیت‌های تولیدی که توسط خانوارهای معمولی برای مصرف خانوار انجام می‌گیرد، دو بخش جدید به نسخه ISIC, Rev. ۳, ۱ اضافه شده است (بخش ۹۶- فعالیت‌های تفکیک‌نشده تولید کالا توسط خانوارهای معمولی برای خود مصرفی و بخش ۹۷- فعالیت‌های تفکیک‌نشده تولید خدمات توسط خانوارهای معمولی برای خود مصرفی). در نتیجه، بخش‌های مذکور به آمارهای کار و کسب مربوط نمی‌شوند، اما در گردآوری داده‌ها در زمینه خانوار و فعالیت‌های معیشتی مفید خواهند بود.
- تصحیح‌های جزئی دیگری نیز صورت گرفته که جزئیات آن در جدول‌های تطبیقی مربوط به نسخه ISIC, Rev. ۳ و نسخه ISIC, Rev. ۳, ۱، ارائه شده است. شرح تفصیلی‌تر این تصمیمات در ثبت طبقه‌بندی بر روی سایت بخش آمار سازمان ملل

۱-۲- کلیات طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران - سال ۱۳۸۵

۱-۲-۱- سابقه تاریخی

- اولین نشریه طبقه‌بندی از فعالیت‌ها و مشاغل، نشریه «طبقه‌بندی فعالیت‌های دستجمعی اقتصادی و کد مشاغل» است که در سال ۱۳۳۴ توسط اداره کل آمار عمومی وزارت کشور برای استفاده در سرشماری عمومی نفوس سال ۱۳۳۵ تهیه شد. چارچوب مورد استفاده در طبقه‌بندی مذکور، نسخه اولیه طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی (ISIC Original) می‌باشد.
- در سال ۱۳۴۵ نشریه «طبقه‌بندی کالاهای صنعتی ایران» توسط دفتر آمار وزارت اقتصاد منتشر شد. در این نشریه طبقه‌بندی کالاها بر مبنای ISIC پایه‌گذاری شده بود و کالاهای صنعتی در طبقات مختلف حداکثر با کد شش رقمی نشان داده می‌شد.
- اداره کل مطالعات نیروی انسانی و آماری وزارت کار و امور اجتماعی در سال ۱۳۴۶ نسخه اصلاح شده «طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران» را بر اساس نسخه اولیه ISIC تهیه نمود و در سال ۱۳۴۵ مرکز آمار ایران به منظور طبقه‌بندی فعالیت عمده محل کار شاغلان در سرشماری عمومی نفوس و مسکن، طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی را با استفاده از ISIC تهیه کرد.
- در سال ۱۳۴۷، به منظور تهیه اولین جدول داده/ ستانده اقتصاد ایران برای سال ۱۳۴۴، نشریه «راهنمای طبقه‌بندی محصولات تولیدی ایران» توسط وزارت اقتصاد با استفاده از ویرایش اول طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی تهیه شد. در این طبقه‌بندی، بر خلاف طبقه‌بندی کالاهای صنعتی ایران که فقط کالاهای صنعتی طبقه‌بندی و کدگذاری شده بود، تمام محصولات کشاورزی، مصرفی و آب و برق و گاز نیز به همراه کالاهای صنعتی طبقه‌بندی شد.
- در سال ۱۳۴۸ نشریه «طبقه‌بندی جدید فعالیت‌های اقتصادی ایران» توسط اداره آمار وزارت اقتصاد با استفاده از (ISIC, Rev. ۱) چاپ و منتشر شد. در این نشریه علاوه بر محصولات کشاورزی، معدنی، صنعتی و آب و برق و گاز که در نشریه «راهنمای طبقه‌بندی محصولات تولیدی ایران» طبقه‌بندی شده بود، سایر فعالیت‌های اقتصادی یعنی ساختمان، بازرگانی، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات و... نیز طبقه‌بندی شدند.
- در سال ۱۹۶۸ ویرایش دوم طبقه‌بندی بین‌المللی اقتصادی توسط سازمان ملل منتشر شد. مرکز آمار ایران به منظور استفاده از این طبقه‌بندی در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۵۵، «گروه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی» را با استفاده از طبقه‌بندی فوق تهیه کرد و برای اولین بار در نشریه مذکور فهرست الفبایی مصادیق فعالیت‌ها را به منظور تسهیل در انتخاب و انتساب کد، تهیه نمود. علاوه بر فهرست الفبایی، فهرست اسامی سازمان‌های ملی و سازمان‌های دولتی و کد فعالیت مربوط به آن‌ها نیز در این نشریه آمده است. طی سال‌های اول انقلاب نیز تجدید نظرهایی در طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران به عمل آمد که پایه و اساس همه این طبقه‌بندی‌ها ISIC, Rev. ۲ بود.
- در سال ۱۳۶۲ به منظور استفاده بهینه از طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی، ویرایش دوم آن توسط مرکز آمار ایران با شرح کامل به فارسی ترجمه شد.
- در سال ۱۳۶۳ گروهی متشکل از کارشناسان مرکز آمار و وزارت کار مأمور شدند تا عناوین تمامی رشته فعالیت‌های شناخته شده در ایران را جهت تهیه فهرست جامعی از فعالیت‌ها برای استفاده در سرشماری، فهرست و کدگذاری کنند که در سال ۱۳۶۵ منجر به تهیه نشریه‌ای با عنوان «طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (فهرست موضوعی و الفبایی)» شد. این طبقه‌بندی نیز بر اساس ISIC, Rev. ۲ تهیه شده بود و در آن علاوه بر عناوین فعالیت‌ها، اسامی سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و عمومی، اسامی شرکت‌های خصوصی شناخته شده و برخی محصولات که نشان‌دهنده فعالیت کارگاه‌های تولیدکننده آن‌ها بود، فهرست شده بود.
- در سال ۱۳۷۰ به منظور شناسایی بهتر فعالیت‌های اقتصادی بعد از جنگ تحمیلی طرح جاری جمعیت انجام شد که برای طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی، «طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران» با استفاده از طبقه‌بندی سال ۱۳۶۵ و تجدید نظر در آن تدوین شد. در این طبقه‌بندی که با استفاده از ISIC, Rev. ۲ انجام گرفت برخی فعالیت‌ها به طور گسترده‌ای تجزیه شدند که از آن جمله می‌توان به فعالیت خرده‌فروشی و عمده‌فروشی اشاره کرد. همچنین فعالیت‌هایی که در سال ۱۳۶۵ در سرشماری شناسایی شده بود و فعالیت‌هایی که طی سال‌های ۶۵ الی ۷۰ در طرح‌های جاری شناسایی شده بودند به طبقه‌بندی اضافه شد.
- پس از انجام تجدید نظر سوم در طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی توسط سازمان ملل، مرکز آمار ایران در سال ۱۳۷۱ ترجمه «طبقه‌بندی

استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی» را منتشر نمود. این نشریه به‌عنوان مرجع طبقه‌بندی فعالیت‌ها در سازمان‌ها قرار گرفت و حتی برخی سازمان‌ها از این طبقه‌بندی برای طبقه‌بندی کالاها نیز استفاده نمودند.

• در سال ۱۳۷۳ نیز مرکز آمار «فعالیت‌های اقتصادی ایران» را بر پایه ISIC, Rev. ۳ طبقه‌بندی کرد که در آن برخی فعالیت‌ها که در ایران مصداق نداشتند حذف شدند و فعالیت‌هایی که در ایران عمده بود ولی در طبقه‌بندی بین‌المللی به آن طبقه خاص اختصاص داده نشده بود، طبقه خاص گرفت. در این طبقه‌بندی برای تمامی فعالیت‌های شناخته شده و برخی فعالیت‌هایی که امکان انجام آن در آینده نزدیک وجود داشت کد چهار رقمی تعیین شده و در نحوه انتساب کد به طبقات، اصولی رعایت شد که مقایسه با طبقه‌بندی بین‌المللی را با کمترین و یا بدون هیچگونه خطایی می‌توان انجام داد. در طبقه‌بندی سال ۱۳۷۳ هیچکدام از طبقات طبقه‌بندی بین‌المللی ترکیب نشدند و به‌علاوه از کد طبقات تجزیه شده برای طبقات جدید استفاده نشد. برای انجام مقایسه با طبقه‌بندی بین‌المللی دو جدول مقایسه‌ای تنظیم شد که با مراجعه به این جدول‌ها می‌توان کدهای معادل استفاده شده را به راحتی پیدا نمود.

• در سال ۱۳۷۶ اداره کل آمار و اطلاعات وزارت صنایع اقدام به تجدید نظر در طبقه‌بندی کالاها و خدمات صنعتی تحت عنوان «راهنمای کدگذاری کالاها و خدمات صنعتی بر اساس ISIC, Rev. ۳» نمود. از مشخصات بارز این سیستم، اولاً ایجاد ۵۰۰ عنوان تقسیمات جزئی‌تر در زیرطبقات ISIC, Rev. ۳ می‌باشد و ثانیاً تهیه فهرستی از تمامی کالاها و خدمات مشمول هر کدام از زیرطبقات است که در قالب کدهای ۸ رقمی ارائه شده است.

• در سال ۱۳۷۸ نشریه «ساختار تفصیلی طبقه‌بندی خدمات بازرگانی، هتل و رستوران در ایران» توسط مرکز آمار ایران با پیروی از اصول طبقه‌بندی ISIC در طبقه‌بندی و انتساب کد، منتشر شد. در این نشریه، خدمات بازرگانی، هتل و رستوران با توجه به شرایط بازرگانی داخلی کشور و در چارچوب طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی و بر اساس تحقیقات به عمل آمده در واحدهای مختلف بازرگانی، طبقه‌بندی و کدگذاری شده است.

• در سال ۱۳۸۱ نیز به‌منظور طبقه‌بندی کارگاه‌های فهرست شده با دیدگاه فعالیت اقتصادی، طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی را که مرکز آمار ایران در سال ۱۳۷۳ تهیه کرده بود مورد بازنگری قرار داد و تحت عنوان «طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران بر اساس ویرایش سوم طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی تمامی رشته فعالیت‌های اقتصادی (بازنگری شده در سال ۱۳۸۱)» منتشر نمود.

این بازنگری در دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست، بر پایه هدف اصلی و ضرورت‌های بازنگری، اصلاحات لازم در کدهای فعالیت انجام شد. این اصلاحات شامل تجزیه، تغییر، حذف، ادغام و افزودن کدهای فعالیت صورت گرفت. در مرحله دوم با توجه به نیاز شیوه کدگذاری ماشینی (CAC)^۱ که برای نخستین بار در سرشماری عمومی کارگاهی ۱۳۸۱ مورد استفاده قرار گرفت، نسبت به تکمیل فهرست فعالیت‌های اقتصادی به‌منظور بالا بردن ضریب پوشش فعالیت‌های اقتصادی در مرحله کدگذاری اقدام شد. در بازنگری سال ۱۳۸۱، سعی شد که تغییرات و اصلاحات در سطح کدهای چهار رقمی انجام شود و سطوح بالاتر کدهای فعالیت را در بر نگیرد. با این حال در بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، به لحاظ ضرورت‌های در اختیار داشتن فهرست تفصیلی‌تر از دیدگاه مدیریت موضوعی، چند کد سه رقمی تغییر یافت.

• با توجه به این‌که در سال ۲۰۰۲ نسخه ۳/۱ طبقه‌بندی بین‌المللی توسط سازمان ملل متحد منتشر شد، مرکز آمار ایران به‌منظور استفاده از نسخه جدید طبقه‌بندی در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران را در دستور کار خود قرار داد و بر پایه بررسی‌های کارشناسی، دریافت نقطه‌نظرات، دیدگاه‌ها و پیشنهادهای کارشناسی از دفاتر موضوعی و صاحب‌نظران، تلاش نمود اولاً نیازهای موجود، در بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران منظور شود و ثانیاً هماهنگی لازم بین طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران با طبقه‌بندی پیشنهادی سازمان ملل متحد کماکان حفظ شود به‌طوری‌که علاوه بر نیازهای داخلی کشور، هدف‌های جهانی را به‌منظور مقایسه‌پذیری بین‌المللی به خوبی تأمین نماید.

۲-۱- اصول کلی طبقه‌بندی

• از آنجایی که بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران بر اساس ISIC, Rev. ۳.۱ انجام شده است، نحوه کدگذاری فعالیت‌ها نیز کاملاً

همانگ با کدگذاری مورد استفاده در ISIC است. به این ترتیب سلسله مراتب رده‌های مورد استفاده در این طبقه‌بندی عبارتند از: حروف الفبا برای رده‌های جدول که «قسمت» نامیده می‌شود، ارقام دو رقمی برای تعیین «بخش»، ارقام سه رقمی برای تعیین «گروه» و ارقام چهار رقمی برای تعیین «طبقه».

- طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (نسخه ۳/۱) از ۱۷ قسمت، ۶۲ بخش، ۱۶۱ گروه و ۲۹۸ طبقه تشکیل شده است که طبقه‌بندی حاضر در ۱۸ قسمت، ۶۴ بخش، ۱۶۳ گروه و ۳۷۴ طبقه تدوین شده است.
- در بازنگری طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران (سال ۱۳۸۱) در بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی چند کد سه رقمی تغییر یافته بود. کدهای ۵۱۶، ۵۱۷ و ۵۱۸ جایگزین کد ۵۱۳ و کدهای ۵۲۷، ۵۲۸ و ۵۲۹ جایگزین کد ۵۲۳ شده بود و کدهای چهار رقمی مربوط به این گروه‌ها به صورت ریزتر و تفصیلی‌تر فهرست شده بود. در نسخه حاضر، بر اساس بررسی‌های کارشناسی و با هدف ایجاد هماهنگی بیش‌تر با نسخه بین‌المللی، کدهای تجزیه شده دوباره به حالت اول برگردانده شد که در جدول‌های تطبیقی نشان داده شده است.
- در این طبقه‌بندی نیز مانند نسخه‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۸۱، به دلیل ضرورت اختصاص کد ویژه به واحدهایی که به طور مشترک به فعالیت‌های کشاورزی توأم با صنعت اشتغال دارند، بخش ۳۸ در قسمت صنعت، به این گروه اختصاص داده شده است. علاوه بر آن بخش ۹۸ در قسمت «ض» برای طبقه‌بندی دفاتر مرکزی در نظر گرفته شده است که در طبقه‌بندی توصیه شده سازمان ملل متحد در ISIC, Rev. ۳, ۱ این دو بخش وجود ندارد و به طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ایران اختصاص دارد. شایان ذکر است در طبقه‌بندی سال ۱۳۸۱، کد ۹۶ برای طبقه‌بندی دفاتر مرکزی شرکت‌ها و کارخانجات و کد ۹۷ برای طبقه‌بندی ادارات مرکزی و ستادی بنیادها تعیین شده بود که کد ۹۶ به ۹۸ تغییر یافته و کد ۹۷ (ادارات مرکزی و ستادی بنیادها) کلاً حذف شده است.
- به منظور بهنگام‌سازی و تکمیل فهرست وزارتخانه‌ها، دستگاه‌های اجرایی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، بررسی‌های لازم انجام شد و بر اساس آخرین تغییرات در ساختار تشکیلات دولت، این فهرست اصلاح و تکمیل شد.
- بر اساس نتایج حاصل از کدگذاری فعالیت‌های اقتصادی در سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ فهرست مصادیق تکمیل شد و اصلاحات نهایی در فعالیت‌ها اعمال شد.
- به منظور سهولت در انتساب کد به فعالیت‌های اقتصادی، در این طبقه‌بندی هر یک از فعالیت‌ها با گویش‌های متفاوت و نام‌های گوناگون تا حدی که امکان شناسایی داشته است در کد مربوط به آن فعالیت ذکر شده است (مانند فعالیت دوزندگی پوشاک تحت عناوین مختلف دوزندگی پوشاک، لباس‌دوزی و خیاطی) تا جستجوی نام فعالیت به صورت ماشینی و بر اساس فهرست الفبایی آسان‌تر انجام شود.
- در طبقه‌بندی حاضر مانند نسخه‌های قبل فعالیت‌های بی‌مکان یعنی فعالیت‌هایی که دارای مکان ویژه نیستند نیز طبقه‌بندی شده و هر یک از فعالیت‌های مورد بحث در جایگاه ویژه خود قرار داده شده است مانند فعالیت‌های تاکسیرانی، چوپانی، چوبداری، سیگار فروشی، دوره‌گردی و دست‌فروشی.
- فعالیت‌هایی که در ایران وجود ندارد، به منظور حفظ قابلیت تطبیق با طبقه‌بندی بین‌المللی، جزو طبقه‌بندی به حساب آورده شده است. بدیهی است که تعداد کارگاه‌ها در این فعالیت‌ها صفر خواهد بود.
- در بعضی موارد به جای نام فعالیت نام مکان یا کارگاه درج شده است. مانند مسجد، مطب، موزه فرش و بیمارستان.
- تعمیر کالاها، در گروه مربوط به تولید آن کالاها طبقه‌بندی شده است غیر از موارد استثنایی زیر:
  - الف) تعمیر کامپیوتر در کد ۷۲۵۰ «تعمیر و نگهداری ماشین‌های دفتری، حسابداری و کامپیوتر»
  - ب) تعمیر وسایل نقلیه موتوری در کد ۵۰۲۰ «نگهداری و تعمیر وسایل نقلیه موتوری»
  - پ) تعمیر موتورسیکلت در کد ۵۰۴۰ «فروش، نگهداری و تعمیر موتورسیکلت و قطعات یدکی و لوازم الحاقی مربوط»
  - ت) تعمیر وسایل شخصی و خانگی در کد ۵۲۶۰ «تعمیر کالاها شخصی و خانگی»
- نصب ماشین‌آلات و دستگاه‌ها بر حسب نوع آن‌ها در تولید طبقه‌بندی شده است. مگر این‌که در طبقه‌بندی کد خاصی به آن‌ها اختصاص داده شده باشد.
- فعالیت‌های بنکداری، تجارت، حق‌العمل‌کاری، صادرات و واردات بر حسب نوع کالا، جزو عمده‌فروشی آن کالا در نظر گرفته شده است.
- فعالیت خرده‌فروشی یک واحد صنعتی که محصولات تولید شده در آن واحد را به فروش می‌رساند، به عنوان یک فعالیت مستقل در نظر گرفته نمی‌شود. این فعالیت باید جزو فعالیت صنعتی آن واحد به حساب آید. در طبقه‌بندی حاضر، فعالیت شیرینی‌پزی و نانواپی که محصولات تولید شده خود را به صورت خرده به مشتریان عرضه می‌کنند، در قسمت «صنعت» طبقه‌بندی شده است.